

Godišnji izveštaj o aktivnostima FHP-a januar-december 2006

FHP pomaže post-jugoslovenskim društvima da uspostave vladavinu prava i prihvate nasleđe masovnog kršenja ljudskih prava u vreme oružanih sukoba, da bi se onemogućilo ponavljanje zločina, utvrdila krivična odgovornost za počinioce i zadovoljila pravda.

U tom cilju, FHP je u 2006. godini nastavio da radi na projektima iz oblasti tranzicione pravde koje je započeo ranijih godina, ali je pokrenuo i nove projekte, kao što su reparacije za žrtve kršenja ljudskih prava u vreme oružanih sukoba na teritoriji bivše Jugoslavije. Svi projekti podržavaju programsku strukturu organizacije, koju čine tri stuba: *Dokumentovanje i pamćenje*, *Pravda i reforma institucija* i »*Outreach*« i *javno informisanje*.

1. Dokumentovanje i pamćenje

Svi projekti i aktivnosti u okviru njih bili su u funkciji istraživanja i prikupljanja podataka o ratnim zločinima, identifikacije žrtava i počinitelaca, sprečavanja manipulacija žrtvama, podrške domaćim suđenjima za ratne zločine i stvaranja pouzdane građe za formiranje kolektivnog pamćenja. U tom kontekstu, FHP je u 2006. godini intenzivnije nastavio da sređuje, arhivira i unosi u Bazu podataka o ratnim zločinima dokumentaciju, koju je prikupio tokom oružanih sukoba.

1. Istraživanje

U 2006. FHP je nastavio sa prikupljanjem podataka o žrtvama u oružanim sukobima na Kosovu, angažovanjem većeg broja istraživača na terenu, na Kosovu i u Srbiji, kao i analitičara za unošenje i analizu podataka sadržanim u izjavama svedoka i drugim relevantnim dokumentima, kao što su transkripti suđenja pred Međunarodnim krivičnim tribunalom za bivšu Jugoslaviju (MKTJ).

1.1. Popis ubijenih i nestalih na Kosovu: januar 1998 – decembar 2000.

Prema procenama nekoliko nezavisnih izvora, između 8.000 i 10.000 Albanaca je ubijeno tokom oružanih sukoba na Kosovu, dok se oko 1.700 Albanaca još uvek vode kao nestali¹. Broj stradalih Srba, Crnogoraca, Roma, Aškalija, Egipćana, Bošnjaka i Turaka se procenjuje na oko, tokom oružanih sukoba, i od juna 1999. do kraja 2000. godine, ubijeno je oko 2500, dok se 500 nealbanaca vode kao nestali².

FHP veruje da popis žrtava, u kojem će žrtve poimenično biti pomenute, kao i okolnosti njihovog stradanja, sprečava političke zloupotrebe i manipulacije brojem žrtava,

¹ FHP 15 November 2005

² FHP, 15 November 2005

odlučujuće pomaže društvu da se suoči sa činjenicama o stradanju i izgradi kulturu sećanja.

Projektom *Popis ubijenih i nestalih na Kosovu: januar 1998-decembar 2000.* je obuhvaćeno vreme trajanja oružanih sukoba na Kosovu od početka 1998. godine do juna 1999. godine i nakon oružanih sukoba, od juna 1999. godine do kraja 2000. godine, kada je registrovan veliki broj ubistava i nestanka Srba i Albanaca, koje OVK opisuje kao saradnike srpskih vlasti.

Projekat se sprovodi i u Srbiji i na Kosovu. Na Kosovu istraživanje sprovodi tim istraživača kancelarije FHP - Kosovo, kada su u pitanju stradali i nestali Albanci, Bošnjaci, Turci, Romi, Aškalije i Egipćani, kao i Srbi o kojima podatke mogu da daju svedoci koji se nalaze na Kosovu. U Srbiji se prikupljaju podaci o stradalim i nestalim Srbima, ali i o Romima, Albanicima i ostalim pripadnicima onih etničkih zajednica koje su nakon odlaska srpskih snaga bezbednosti Republike Srbije napustile Kosovo. Takođe, istraživač u kancelariji FHP - Srbija prikuplja podatke o stradalim pripadnicima MUP-a, Vojske Jugoslavije i dobrovoljcima.

1.1.1. Metod prikupljanja podataka

Osnovni metod prikupljanja podataka je uzimanje izjava od svedoka, članova porodica i drugih osoba koje imaju direktna ili indirektna saznanja o stradanju i nestancima civila, pripadnika regularnih formacija strana u sukobu, kao i dobrovoljaca i pripadnika paravojnih formacija. Takođe, podaci o stradalima i nestalima se prikupljaju i iz drugih relevantnih izvora, kao što su transkript suđenja Slobodanu Miloševiću, suđenja Fatmiru Limaju, kao i suđenja Ramushu Haradinaju pred MKTJ, izveštaji srpskih i albanskih medija, knjige, časopisi, izveštaji domaćih i stranih nevladinih organizacija za ljudska prava, natpisi na nadgrobni spomenicima, čitulje, informacije asocijacija žrtava, kao i izveštaji državnih komisija o stradalima i nestalima. Pravilo FHP je da podaci o žrtvama iz drugih izvora moraju da budu potvrđeni iz najmanje dva nezavisna izvora.

Istraživači i saradnici na projektu koriste već postojeću dokumentaciju FHP o ratnim zločinima na Kosovu, a koju su istraživači FHP prikupili tokom i neposredno nakon oružanih sukoba na Kosovu.

Podatke o stradalima i nestalima istraživači/analitičari unose u Bazu podataka o ratnim zločinima, koja omogućuje pretraživanje prema imenu žrtve, svedoka i počinioca, njihovoj nacionalnoj pripadnosti, mestu izvršenja ubistva odnosno lokaciji na kojoj je poslednji put viđena nestala osoba, kao i prema vrsti povrede međunarodnog humanitarnog prava (ubistvo, otmica, nestanak).

Od 1. 01. 2005. godine, kada je započet projekat, do 31. 12. 2006. godine ukupno je registrovano **9.702** žrtava, stradalih i nestalih u oružanim sukobima na Kosovu od početka 1998. godine do potpisivanja Kumanovskog sporazuma 9. 06.1999. godine i od 9. 06. 1999. godine do kraja 2000. godine, u akcijama osvete.

1.1.2. Istraživanje na Kosovu i Srbiji od 1. januara do 31. decembra 2006. godine

U izveštajnom periodu istraživači su registrovali **8.934** žrtava. Od tog broja **3.686 su civili** (2.545 su Albanci, 1.012 Srbi, 64 Romi, šest (6) Crnogoraca, 11 Aškalija, 13 Goranca, 20 Bošnjaka, sedam (7) pripadnika turske etničke zajednice, jedan (1) Makedonac, jedan Čeh, jedan Slovenac, a za pet civila je nepoznata etnička pripadnost); **26 su naoružani civili** (12 su Albanci, četvorica (4) Romi i 10 Srbi); **684 su vojnici** (367 su pripadnika Vojske Jugoslavije – 354 Srbi, jedan (1) Rom, jedan (1) Bošnjak, petorica Mađara, jedan Rus, jedan Bugarin, a za četiri pripadnika Vojske Jugoslavije je nepoznata etnička pripadnost i 317 pripadnika OVK - Albanci); **246 su pripadnici MUP-a Srbije** (21 Albanaca, 215 Srba, jedan Crnogorac, jedan Bošnjak, jedan Rom, trojica Mađara, dok je etnička pripadnost četvorice policajaca nepoznata); **4.292** žrtava čiji je status nepoznat (1.538 Albanaca, 519 Srba, sedmorica Roma, petorica Bošnjaka, jedan Turčin, dvojica Makedonaca, a za 2220 žrtava je nepoznata i etnička pripadnost). Po etničkom sastavu **4.433** žrtva su Albanci, **2.110** Srbi, **77** Romi, sedam Crnogorci, **11** Aškalije, tri Makedonci, osam Mađari, osam Turci, **27** Bošnjaci, **13** Goranaci, jedan Rus, jedan Bugarin, jedan Čeh, jedan Slovenac, dok je za **2.233** žrtava nepoznato etničko poreklo.

8.934 žrtava je evidentirano na osnovu sadržaja **2.448** dokumenata: **1.736** izjava svedoka (od ovog broja 680 izjava svedoka je prikupljeno tokom izveštajnog perioda, dok je 1056 izjava svedoka prikupljeno u periodu tokom i nakon oružanih sukoba na Kosovu; **588** dokumenata iz drugih izvora; tri dokazna predmeta (pisani dokumenti) koje je Tužilaštvo MKTJ prezentiralo na suđenju Slobodanu Miloševiću; transkript audio zapisa 81 dana suđenja Slobodanu Miloševiću; **38** izjave svedoka u predmetu Slobodan Milošević, prema pravilu 92bis, kao i dve optužnice Tužilaštva za ratne zločine Republike Srbije, za ratne zločine nad albanskim civilima u Podujevu i Suvoj Reci.

Stvarni broj žrtava biti utvrđen u 2007. godini, kada Baza podataka dobije modul za filtriranje podataka. Procena istraživača/analitičara je da se okviru 9.702 imena najmanje 2.000 žrtava ponavljaju, s tim što su uneta iz sadržaja različitih izvora.

Prikupljeno je i **803** fotografije žrtava.

Pregled popisanih žrtava prema statusu i nacionalnoj pripadnosti:

Status	Alban.	Srbi	Romi	Crng	Čeh	Goran	Tur.	Mađ	Aškal.	Bošnj	Maked	Rus	Bugar	Sloven	Nep	Total
civili	2545	1012	64	6	1	13	7		11	20	1			1	5	3686
vojnici		354	1					5		1		1	1		4	367
OVK	317															317
policajci	21	215	1	1				3		1					4	246
naoružani civil	12	10	4													26
nepoznato	1538	519	7				1			5	2				2220	4292
Total	4433	2110	77	7	1	13	8	8	11	27	3	1	1	1	2233	8934

1.2. Kolekcija usmenih istorija o prošlosti u formi video kazivanja

Imajući u vidu da će MKTJ i nacionalni sudovi suditi tek manjem brojem počinitelaca ratnih zločina, potrebno je da nevladine organizacije nastave sa dokumentovanjem ratnih zločina, i time doprinesu utvrđivanju potpunije istine o počinjenim ratnim zločinima.

Tokom 2006. godine FHP je počeo sa uzimanjem izjava metodom usmene istorije o događajima koji su predmet aktuelnih suđenja u Srbiji, *Škorpioni* i *Zvornik*. Takođe je napravljen intervju sa jednim bivšim zatvorenikom u logoru Lora u Splitu.

1.2.1. Usmena istorija o žrtvama jedinice Škorpioni

Tokom cele 2006. godine, pred Većem za ratne zločine Okružnog suda u Beogradu, trajalo je suđenje petorici pripadnika jedinice *Škorpioni* za streljanje šestorice Bošnjaka iz Srebrenice u julu 1995. godine, kod Godinjskih bara na planini Treskavica. Koristeći činjenicu da članovi porodica žrtava prate suđenje, FHP je razgovarao sa njima o ideji da pred kamerom FHP-a govore o svom poslednjem viđenju sa žrtvom (sinom, ocem, braom ili suprugom), traganju za istinom i o svojim osećanjima tokom praćenja suđenja), na osnovu čega bi FHP napravio video zapis posvećen sećanju na šestoricu žrtava jedinice *Škorpioni*. Članovi porodica žrtava su veoma rado prihvatili ideju FHP i prvi intervju je napravljen sa Nurom Alispahić, majkom streljanog maloletnog Azmira. Nakon toga, istraživač usmene istorije je obavio intervju sa još tri člana porodica žrtava koje prate suđenje i sedam intervju sa članicama Udruženja žena iz Srebrenice. Budući da do kraja godine dve žrtve još uvek nisu bile identifikovane, sa intervjuima članova porodica žrtava biće nastavljeno u 2007. godine, kada budu identifikovane preostale dve žrtve. Pored intervju sa majkom maloletnog Azmira Alispahića, do kraja 2006. godine napravljen je intervju sa sinom Smajla Ibrahimovića, sinom Sidika Salkića i sestrom maloletnog Saiba Salkića.

1.2.2. Usmena istorija o Bijelom potoku

U 2006. godini FHP je počeo sa stvaranjem usmene istorije o Zvorniku, intervjuisanjem članova Udruženja porodica ubijenih i nestalih iz Zvornika, koji prate suđenje petorici optuženih za ratne zločine u opštini Zvornik, koje se vodi pred Većem za ratne zločine u Beogradu. Tokom 2006. godine istraživač usmene istorije je napravio pet intervju sa članovima pomenutog udruženja. Plan je da FHP u 2007. godini obavi još desetak intervju sa porodicama muškaraca koji su odvojeni u Bijelom potoku od svojih porodica, a potom zatvorene u Školsko-tehničkom centru u Karakaju, u Zvorniku, odakle su u grupama izvođeni i streljani. Na osnovu tih intervju napravio bi se polučasovni video zapis o sudbini 700 Bošnjaka odvojenih u Bijelom potoku, 1. juna 1992.

1.2.3. Usmena istorija o vojnom zatvoru Lora

U 2006. godine urađen je jedan intervju o vojnom zatvoru *Lora* u kojem su bili zatvoreni i mučeni Srbi, tokom 1991. i 1992. godine. FHP nije nastavio sa intervjuima jer još uvek nije doneo odluku da li da pravi usmenu istoriju o *Lori*, budući da je hrvatski reditelj Nenad Puhovski napravio dokumentarni film o tom zatvoru.

1.3. Praćenje poštovanja prava etničkih manjina na Kosovu

Nakon potpisivanja Kumanovskog sporazuma 9. 06. 1999. godine i uspostavljanja UNMIK administracije, pa sve do 2000. godine zabeležen je veliki broj etnički motivisanih incidenata. FHP redovno prati poštovanje prava etničkih manjina, izveštava o tome i obraća se institucijama Kosova i UNMIK-u sa preporukama za poboljšanje položaja manjina.

Tokom 2006. godine tim istraživača FHP - Kosovo je intervjuisao 262 pripadnika etničkih zajednica i predstavnika lokalne vlasti. Sa svim sagovornicima FHP - Kosovo je vodio razgovor na temu bezbednosti i slobode kretanja, pristupu administrativnim institucijama i mogućnošću korišćenja maternjeg jezika u komunikaciji sa institucijama na lokalnom i centralnom nivou, o socijalnim pitanjima, mogućnostima zapošljavanja, obrazovanja na jezicima manjina, korišćenja privatne svojine, učešća u političkom životu, informisanosti, povratka i kako pripadnici manjina vide pregovore o budućem statusu Kosova i problem decentralizacije.

Na osnovu izjava sa terena, analize Ustavnog okvira za privremenu samoupravu na Kosovu, Zakona o upotrebi jezika, Zakona o uvidu u službena dokumenta Uredbe o ustanovljavanju Uprave za stambena i imovinska pitanja i Komisije za imovinska potraživanja, Uredbe o promeni prava na korišćenje nepokretne imovine u društvenoj svojini, Zakona o ponašanju elektronskih medija, Zakona o Radio televiziji Kosova, i korišćenja podataka iz izveštaja OEBS-a o upotrebi jezika manjina u opštinama na Kosovu (decembar 2006. godine), tim istraživača FHP Kosovo je napisao prvu verziju izveštaja "Etničke zajednice na Kosovu u 2006", koji je uredio menadžer programa FHP-a. Izveštaj se sastoji iz 14 poglavlja: uvodne napomene, rezime, poštovanje prava na slobodu kretanja i bezbednost, etnički motivisani incidenti, pristup administraciji i sudu-službena upotreba jezika, korišćenje zdravstvenih i socijalnih usluga, zapošljavanje, obrazovanje, pristup imovini, informisanje, učešće u političkom životu, pravo na povratak, decentralizacija i pregovori o budućem statusu Kosova i preporuke. Izveštaj će biti razmatran na okruglom stolu koji će FHP Kosovo organizovati početkom 2007. godine.

Članovi tima za istraživanje FHP - Kosovo su o nalazima na terenu obaveštavali medije, dajući izjave za kosovske, srpske i inostrane medije (Radio-televizija Kosova, program na srpskom jeziku, Radio televizija "Yeni Donem", Radio Kosovo, Radio Blue Sky, Radio Deutsche Welle, program na srpskom jeziku, Koha Ditore, Alem-magazin na bosanskom jeziku, agencija Beta, Danas, nedeljnik "Yeni Donem" i Radio Slobodna Evropa).

1.4. Prikupljanje građe za stvaranje istorijskog pamćenja

1.4.1. Baza podataka o ratnim zločinima

Okosnica programske jedinice ***Dokumentovanje i pamćenje*** je Baza podataka o ratnim zločinima. U Bazu podataka unosi se dokumentacija koju je proizveo FHP (izjave

svedoka), kao i sva druga dokumentacija koju prikupi FHP a koja se tiče ratnih zločina. Cilj FHP je da stvori jaku i pouzdanu Bazu podataka o ratnim zločinima koja će služiti kao osnova za formiranje istorijskog pamćenja i u tom smislu otvorena za istraživače, preživjele, porodice žrtava, kao i za stručnu širu javnost. Baza podataka je nezaobilazno polazište za istraživanje, jer pruža mogućnost dobijanja detaljnih izveštaja koji povezuju počiniocima, žrtve, mesta na kojima se zločin dogodio i kategorije povreda međunarodnog humanitarnog prava. Takođe, omogućava statističke analize i izveštaje o incidentima, žrtvama, počiniocima i vrstama povreda međunarodnog humanitarnog prava.

Od oktobra 2004. godine, kada je započeto sa unosom podataka u Bazu podataka, pa do kraja decembra 2006. godine ukupno je uneto 11.077 dokumenata. Od tog broja, 5.735 dokumenata je u "tvrdoj kopiji", dok je u elektronskom formatu 5.342 dokumenta. FHP je primarni izvor 4.198 dokumenata (3.388 su izjave svedoka, 555 izveštaji i 255 su dopisi, saopštenja i ostali dokumenti); 362 su transkripti suđenja koji se vode pred MKTJ (298 transkripta suđenja Slobodanu Miloševiću i 64 transkripta audio zapisa suđenja Mitru Vasiljeviću), 275 izjava svedoka datih prema Pravilu 92bis, 312 dokaza prezentiranih u predmetu Milošević, a 75 u predmetu Limaj) i 14 su razni dokumenti MKTJ (presude, optužnice, odluke Pretresnih veća, podnesci i tako dalje); 3.191 su dokumenti domaćih sudova (optužnice, presude, transkripti, zapisnici sa suđenja, podnesci, sudska rešenja i tako dalje) i 2638 su dokumenti iz ostalih izvora (izveštaji domaćih i međunarodnih nevladinih organizacija za ljudska prava, izveštaji državnih institucija, knjige, publikacije, novinski članici, izveštaji Ombudsmana za ljudska prava na Kosovu i tako dalje).

1.4.1.1. Razvoj Baze podataka u 2006. godini

Od januara do decembra 2006. godine istraživači i analitičari Tima za unos i analizu dokumentacije (TUAD) su uneli 2773 dokumenta u Bazu podataka o ratnim zločinima. Tokom 2006. godine Baza podataka se prvenstveno razvijala kroz projekat ***Popis ubijenih i nestalih na Kosovu: januar 1998 – decembar 2000***, tako da su istraživači i analitičari Baze podataka unosili primarnu dokumentaciju koju su na terenu skupili istraživači na ovom projektu FHP - Kosovo i FHP - Srbija. U Bazu podataka je tokom 2006. godine uneto i analizirano 746 izjava svedoka i 803 fotografije žrtava, počinitelaca, svedoka, spomenika stradalim borcima i civilima, oštećenih i uništenih objekata i 588 drugih dokumenata (izveštaji srpskih i albanskih medija, knjige, časopisi, izveštaji domaćih i stranih nevladinih organizacija za ljudska prava, natpisi na nadgrobnim spomenicima, čitulje, informacije asocijacija žrtava, kao i izveštaji državnih komisija o stradalima i nestalima).

Takođe je uneto je i 46 izjava svedoka prikupljenih u okviru projekata "Reparacije" i pet transkripta intervju uzetih metodom usmene istorije, transkripti 136 dana suđenja na BHS koje se vode pred MKTJ, 31 izjava svedoka u predmetu Milošević; 312 dokaznih predmeta u predmetu Milošević i Limaj; transkripti 87 dana suđenja u predmetu Slobodan Milošević i 14 presuda i optužnica MKTJ, kao i tri optužnice Tužilaštva za ratne zločine Republike Srbije i dve presude Veća za ratne zločine Okružnog suda u Beogradu.

1.4.2. Transfer dokumentacije MKTJ

Na osnovu sporazuma sa Sekretarijatom MKTJ, potpisanog u novembru 2004. godine, i zahvaljujući finansijskoj podršci USAID-a, FHP je do kraja 2006. godine uspeo da (pre)snimi 2717 dana suđenja pred MKTJ i 30.104 dokazna predmeta. Na snimanju i kopiranju arhive MKTJ radi Tim za transfer haške arhive (TTHA), dvoje dokumentarista u Hagu, a na prijemu i kopiranju prenete dokumentacije radi jedna osoba, u sedištu FHP-a u Beogradu.

Cilj projekta »Transfer arhive MKTJ« je prenošenje javne arhive MKTJ u FHP, i organizovanje kako bi bila dostupna domaćim tužilaštvima, preživelim i porodicama žrtava, stručnoj i zainteresovanoj javnosti, kao i budućim generacijama. Od početka 2005. godine, kada je započeto sa ovom aktivnošću, do kraja 2006. godine ukupno je kopirano 2092 dana suđenja koji se odnose na 49 slučajeva suđenja. Tokom 2006. snimljeno je 1.819 dana suđenja koji se odnose na 48 slučajeva.

TTHA je u posmatranom periodu snimio ukupno 24.573 dokumenta na engleskom, BHS i na albanskom jeziku (izjave svedoka, dokazni predmeti, izveštaji eksperata i prateća sudska dokumentacija).

1.4.3. Arhiviranje štampane dokumentacije

U 2006. dvoje arhivista, spoljnih saradnika, nastavilo je sa arhiviranjem štampane dokumentacije koju je proizveo FHP. Dokumentacija se arhivira prema pravilima o arhiviranju u posebne fondove, dok se u Bazu podataka unose zasada samo osnovni podaci o svakom od tih dokumenata: naziv, izvor, datum i mesto nastanka i arhivska adresa dokumenta (alfanumerička oznaka za lako pronalaženje dokumenta u arhivi unutar fondova).

Do kraja 2006. godine arhivirano je 5.735 dokumenata u "tvrdoj kopiji". Najbrojnija je sudska dokumentacija sa suđenja za ratne zločine i povrede ljudskih prava pred nacionalnim sudovima u regionu, ukupno 3.191 dokument: 234 optužnice, 271 presuda, 348 transkripata suđenja, 491 zapisnik sa glavnog pretresa, 449 zapisnika sa saslušanja svedoka, 226 zapisnika sa ispitivanja okrivljenih, 463 sudskih rešenja i 709 dokumenata koji predstavljaju ostalu sudska dokumentaciju (rešenja o sprovođenju istrage, zahtev za sprovođenje istrage, uverenja, potvrde i tako dalje). U arhivi se nalazi 1133 dokumenata čiji je primarni izvor kancelarija ombudsmana na Kosovu, 494 dokumenta čiji je primarni izvor FHP (244 izjave svedoka, 177 izveštaja i 73 izveštaja sa suđenja) i 482 novinska članka i 435 drugih dokumenata (lekarski nalazi, molbe, krivične prijave, dopisi, agencijski izveštaji i tako dalje).

Od januara do kraja decembra 2006. godine arhivirano je 3326 dokumenata u "tvrdoj kopiji": 56 nacionalnih optužnica, 55 presuda, 189 transkripata suđenja pred Većem za ratne zločine Okružnog suda u Beogradu, 748 zapisnika (zapisnici sa saslušanja okrivljenih, zapisnici sa saslušanja svedoka i tako dalje), 57 sudskih rešenja (rešenja o sprovođenju istrage i tako dalje), 1433 žalbe o povredi ljudskih prava po pitanju

nepokretnosti (molbe za povraćaj imovine), 353 novinskih članaka i 435 su ostala dokumenta (predlozi za punomoćje, molbe, potvrde, žalbe, saopštenja i tako dalje).

2. Pravda i reforma institucija

FHP je neposredno uključen u suđenjima za ratne zločine u Srbiji preko sledećih aktivnosti: zastupanje žrtava ratnih zločina, priprema dokumentacije radi davanja na korišćenje tužiocima i sudijama za ratne zločine, ohrabrivanje svedoka da učestvuju u suđenjima, pružanje psihološke podrške svedocima/žrtvama, organizovanje porodica žrtava da parte suđenja, pripremanje transkripata suđenja pred MKTJ na BHS jezicima, izveštavanje o suđenjima za ratne zločine u kojima zastupa žrtve, kao i o suđenjima koje isključivo prati.

2.1. Suđenja za ratne zločine u Srbiji

FHP je u 2006. godini pratio samo jedno suđenje za ratne zločine u Srbiji, i to Albancu Antonu Lekaj pred Većem za ratne zločine Okružnog suda u Beogradu. U tom predmetu nije zastupao svedoke/žrtve. Anton Lekaj je optužen da je kao pripadnik Oslobođilačke vojske Kosova (OVK, UCK, Ushtria Clirimtare e Kosoves) u Đakovici/Gjakove tokom juna 2000. godine, u zajednici sa drugim pripadnicima OVK vršio protivzakonita zatvaranja, ubistva, mučenja, povrede telesnog integriteta, silovanja, nečovečna postupanja, čime je izvršio ratni zločin prema civilnom stanovništvu.

FHP je u decembru 2007. godine objavio izveštaj o suđenjima za ratne zločine u Srbiji, u kojem je pored osnovnih podataka o svakom konkretnom predmetu, izneo i kritičke primedbe, koje se odnose na optužnice i dokazni postupak.

2.1.1. Slučaj Škorpioni

Suđenje komandantu i četvorici pripadnika jedinice *Škorpioni* počelo je 20. 12. 2005. i do kraja decembra 2006. održana su trideset tri glavna pretresa.

Karakteristično za ovaj slučaj jeste da je tužilac, sasvim mimo običaja, precizirao optužnicu usred dokaznog postupka, pre nego što je sud prikazao VHS snimak streljanja kao dokaz i pre završenog veštačenja pomenute kasete. Video snimak i izveštaj veštaka, koji sadrži transkript razgovora optuženih u toku streljanja šestorice Muslimana, nedvosmisleno pokazuju da su svi optuženi delovali kao saizvršiooci, da ni u jednom trenutku ni kod jednog od njih nije postojalo kolebanje u vezi sa izvršenjem streljanja. Naprotiv, psovali su zarobljenike, vređali ih psovkaama za stoku, udarali čizmama, uskraćivali im vodu, direktno im govorili da će biti streljani i pokazivali oduševljenje i zadovoljstvo što uspešno obavljaju povereni zadatak. Iz transkripta njihovog razgovora vidi se da oni očekuju optuženog Vukova, zamenika komandanta jedinice, da siđe s položaja zbog dogovora oko egzekucije, što je suprotno odbrani samog Vukova da je sišao po hranu. Video zapis pokazuje da nakon dolaska optuženog Vukova na lice mesta, on i optuženi Petrašević razgovaraju tiho i poverljivo, izdvojivši se od ostalih. To ukazuje da se ne radi o razgovoru o paketima hrane, nego o ozbiljnijim stvarima, pogotovu što

nikakvi paketi nisu doneti iz komande na to mesto. Pored toga, optuženi Vukov, koji se vraća na položaj, ostavlja dvojicu svojih pratilaca koji prisustvuju streljanju do kraja.

Tužilac je u preciziranoj optužnici, kao i u prvobitnoj, jedinicu *Škorpioni* opisao kao paravojnu formaciju koju je formiralo preduzeće Naftna industrija Republike Srpske Krajine (NIRSK), koja je vojno delovala u sastavu Vojske Republike Srpske Krajine, a na trnovskom ratištu primala naređenja od starešina Vojske Republike Srpske. To je logička i pravna zbrka i konfuzija, jer ne može biti paravojna formacija ako deluje u sastavu regularne vojne jedinice i prima naređenja od druge, takođe regularne vojne jedinice.

Nasuprot navodima optužnice, pismeni dokazi Tužilaštva Haškog tribunala kazuju da su *Škorpioni* na trnovskom ratištu delovali kao jedinica MUP-a Srbije. U dopisima, depešama i naredbama, koje potpisuju bivši ministar unutrašnjih poslova Republike Srpske Tomislav Kovač i drugi visoki funkcioneri MUP-a Republike Srpske, izričito se pominje jedinica *Škorpioni* kao jedinica MUP-a Srbije. Čak se u nekim depešama navode imena pripadnika MUP-a Srbije, sa detaljnim ličnim podacima, koji su ranjeni na trnovskom ratištu i prebačeni na lečenje u Foču i na VMA u Beogradu. Bez njihovog saslušanja nije moguće utvrditi pravu istinu u pogledu statusa jedinice *Škorpioni*, međutim Sudsko veće je odbilo takav predlog punomoćnika žrtava.

2.1.2. Sučaj Zvornik

Reč je o predmetu koji je MKTJ prebacio Tužilaštvu za ratne zločine Srbije u fazi istrage. Do decembra 2006. održano je 46 glavnih pretresa. Optužnica koju je podiglo domaće tužilaštvo u avgustu 2005. godine kvalifikuje sukob na teritoriji BiH kao građanski rat između pripadnika srpske, muslimanske i hrvatske nacionalnosti, a ne kao „oružani sukob“, kao što to čini Haški tribunal. Drugi nedostatak optužnice je što ona ne obuhvata najmasovniji zločin u opštini Zvornik, ubistvo oko 700 muškaraca, koji su prethodno sa svojim porodicama isterani iz svojih kuća, dovedeni na sabirno mesto u Bijeli potok, gde su odvojeni od žena, dece i staraca i odatle sprovedeni u logor u zgradi Tehničko-školskog centra u Karakaju, a kasnije likvidirani. U međuvremenu je taj nedostatak otklonjen tako što je Tužilaštvo za ratne zločine Srbije, na insistiranje punomoćnika žrtava, zatražilo i dobilo od haškog Tužilaštva dodatnu dokumentaciju koja se tiče zločina prema zarobljenicima u logoru Tehničko-školski centar u Zvorniku, a u oktobru 2006. godine Tužilaštvo je pokrenulo istragu.

Karakteristično za ovaj predmet jeste to što je na inicijativu Fonda za humanitarno pravo Tužilaštvo za ratne zločine uspostavilo saradnju sa Kantonalnim tužilaštvom u Tuzli, koje je pomoglo u identifikaciji novih svedoka i uspostavljanju kontakta sa njima.

2.1.3. Slučaj Bitiqi

Optužnica protiv dvojice pripadnika Posebnih jedinica policije (PJP) MUP-a Srbije za ubistvo trojice braće Bitiqi, kosovskih Albanaca, američkih državljana, podignuta je sedam godina nakon ubistva, u avgustu 2006. godine. Iako je očigledno da je reč o

krivičnom delu čije je izvršenje naređeno od strane načelnika Javne bezbednosti MUP-a Srbije generala Vlastimira Đorđevića, koji se nalazi u bekstvu, i uz učešće Gorana Radosavljevića zvanog Guri, zamenika komandanta PJP MUP-a Srbije i rukovodioca Nastavnog centra MUP-a Srbije u Petrovom Selu, koji je takođe u bekstvu, oni nisu optuženi.

Odugovlačenje sudske procedure, solidarnost policije sa pripadnicima MUP-a Srbije umešanim u ovaj zločin i izbegavanje Tužilaštva za ratne zločine da pokrene istragu, dovelo je do toga da su naredbodavci pobjegli iz zemlje.

2.1.4. Slučaj Suva Reka

Suđenje je počelo u oktobru 2006. godine. Do kraja godine održano je dvanaest glavnih pretresa i saslušana su četiri svedoka.

Optužnicom za ratni zločin protiv civilnog stanovništva, počinjen za vreme NATO bombardovanja u Suvoj Reci na Kosovu, prvi put su optuženi, pred domaćim sudom, redovni pripadnici MUP-a Srbije, među kojima je bio i komandant 37. odreda PJP MUP-a Srbije. Tom optužnicom su, takođe, događaji koje regulišu Ženevske konvencije po prvi put okvalifikovani kao oružani sukob, čime je napravljen pozitivan pomak u prihvatanju i primeni standarda međunarodnog humanitarnog prava i haške prakse. Takođe je relevantno pomenuti da su ključni svedoci optužbe pripadnici policije koji detaljno opisuju ubijanje albanskih civila i uklanjanje leševa iz Suve Reke.

2.1.5. Slučaj Emini

Pred Okružnim sudom u Nišu sudi se dvojici rezervista MUP-a Srbije za ubistvo Albanca Ise Emini, koje se dogodilo 5. maja 1999. godine u Prištini. Optuženi se brane sa slobode. Iako je ubistvo izvršeno u vreme oružanih sukoba, tužilac nije krivično delo kvalifikovao kao ratni zločin protiv civilnog stanovništva. Do sada je održano dvanaest glavnih pretresa. Dokazni postupak je završen. Od samog početka postupak je vođen površno. Istraga je bila nepotpuna, uviđaj na licu mesta sproveden je tek narednog dana, sa lica mesta nisu uzeti otisci, nije utvrđeno da li je vršeno premeštanje stvari, oštećenoj nije pružena medicinska pomoć, niti je obavljeno ispitivanje svih eventualnih svedoka među komšijama, koji bi mogli da razjasne sporne činjenice.

2.1.6. Slučaj Lekaj

Tužilaštvo za ratne zločine Republike Srbije optužilo je Antona Lekaja, bivšeg pripadnika Oslobođilaške vojske Kosova (OVK) da je zatvarao, ubijao, mučio, nečovečno postupao, povređivao i silovao pripadnike nealbanske etničke zajednice u podrumu hotela "Paštrik" u Đakovici. U vezi sa tim optužbama, Sudsko veće je utvrdilo da je optuženi Lekaj u hotelu "Paštrik" silovao maloletnu romsku devojčicu S.T. kao i da je istu naterao da užarenom cigaretom nanosi opekotine Tafa Hasanu. Dalje, Sudsko veće smatra da je dokazano da je optuženi Lekaj zajedno sa drugim licima naneo tešku povredu pokojnom Radetu Gagoviću, tako što je držao Gagovića a drugo lice mu je za to

vreme odseklo uvo, te da su potom svi zajedno naterali Rexh Shalu da to uvo pojede. Nadalje, veće je utvrdilo da je optuženi Lekaj zajedno sa Arben Shkupi izvršio protivprirodni blud nad oštećenim Bedri Shala te da je učestvovao u ubistvu Rexh Shale.

Sudsko veće je oslobodilo Lekaja optužbe da je učestvovao u ubistvu civila Lushaj Zvezdana, Krasniqi Bajrama i Gagović Radeta, te da je oštećenom Bala Shali odsekao tri prsta, zbog nedostatka dokaza.

Veće za ratne zločine Okružnog suda u Beogradu, kojim je predsedavala sudija Olivera Anđelković, oglasilo je 18. septembra 2006. godine, Antona Lekaja krivim za ratni zločin protiv civilnog stanovništva i izreklo mu kaznu zatvora u trajanju od 13 godina.

FHP smatra da je Lekaju trebalo suditi na Kosovu, pred Međunarodnim sudskim većem, koje je nadležno da sudi građanima Kosova koji su počinili ratne zločine i druga teška krivična dela. Utisak je da je Tužilaštvo za ratne zločine Srbije odbilo da UNMIK-u preda predmet Lekaj da bi javnosti u Srbiji pokazalo da je nadležno da sudi i Albancima, računajući ih kao državljane Srbije. Šteta je učinjena na račun albanske zajednice, kojoj je u slučaju Lekaj uskraćeno da se suoči sa zločinima koji su počinjeni u njeno ime.

2.1.7. Zajedničke karakteristike i razlike u suđenjima za ratne zločine

Osnovna karakteristika svih sudskih postupaka za ratni zločin jeste ta da Tužilaštvo za ratne zločine nastoji da prikrije dokaze koji ukazuju na umešanost u ratne zločine institucija Republike Srbije i SR Jugoslavije i pojedinaca koji imaju iole značajnu funkciju u tim institucijama. Pored toga, Tužilaštvo za ratne zločine odugovlači sa pokretanjem istražnog postupka protiv određenih pojedinaca. Tako je istraga za ubistvo braće Bitići pokrenuta posle sedam godina od dana ubistva, a za zločine u Suvoj Reci posle više od tri godine od otkrivanja masovnih grobnica u Srbiji. Za najveći zločin u opštini Zvornik istraga je pokrenuta tek na uporno insistiranje Fonda za humanitarno pravo i Udruženja porodica žrtava iz Zvornika, godinu dana nakon početka suđenja za druge zločine u Zvorniku.

Pozitivan pomak u pristupu Tužilaštva za ratne zločine prema pripadnicima policije za koje ima dokaza da su lično učestvovali u ratnim zločinima jeste optužnica za zločine u Suvoj Reci, gde su optuženi potpukovnik policije, zamenik komandanta PJJ, komandir policijske stanice u Suvoj Reci, njegov pomoćnik i više pripadnika policije iz OUP Suva Reka. Ali ni u ovom slučaju optužnicom nisu obuhvaćeni funkcioneri MUP-a Srbije po komandnoj odgovornosti, kao na primer komandant PJP general Obrad Stevanović i načelnik Štaba MUP-a Srbije za Kosovo general Sreten Lukić (kome se sudi pred MKTJ).

Za razliku od Tužilaštva za ratne zločine koje deluje kao organ izvršne vlasti a ne kao deo pravosudnog sistema, Veće za ratne zločine Okružnog suda u Beogradu profesionalno, objektivno i nepristrasno obavlja sudsku funkciju u predmetima za ratne zločine. Sudije koje postupaju u predmetima ratnih zločina striktno poštuju zakon u skladu sa principima fer i pravičnog suđenja. Međutim, po zakonu sudije ne mogu da ispravljaju nedostatke i

manjkavosti sadržane u optužnicama, te je velika opasnost da će neke presude, kao što bi to moglo biti u slučaju *Škorpiona*, izaći u javnost sa istinom koja će biti različita od sudske istine utvrđene u slučajevima pred Haškim tribunalom.

2.1.8. Ukidanje prvostepene presude u predmetu *Ovčara*³

Vrhovni sud Srbije je 14. decembra 2006. godine ukinuo prvostepenu presudu za ratni zločin u predmetu *Ovčara* i vratio predmet na ponovno suđenje. FHP je odmah reagovao, objavljivanjem analize odluke Vrhovnog suda, koju je objavio dnevni list *Danas* i televizija B92. Brojne međunarodne organizacije za ljudska prava su u svojim reakcijama citirale ocenu FHP-a da Vrhovni sud Srbije praktikuje da ukida svaku prvostepenu presudu za ratni zločin.

Ukidanje presude u predmetu *Ovčara* uplašilo je mnoge svedoke/žrtve, koji se pitaju ima li smisla njihovo učešće u suđenjima koja su pod stalnom pretnjom da će Vrhovni sud Srbije ukinuti presudu.

2.2. Pravno-psihološka podrška žrtvama/svedocima

FHP je jedina organizacija za ljudska prava u post-jugoslovenskim državama koja zastupa žrtve ratnih zločina pred sudom. U 2006. godini, FHP je zastupao žrtve u tri suđenja za ratne zločine u Srbiji. U predmetu *Škorpioni* identifikovao je i obezbedio sve svedoke/žrtve (šest), u predmetu *Zvornik* identifikovao je i obezbedio pet svedoka/žrtava, kao i učešće tri svedoka koje je predložio sud.

Zahvaljujući FHP-u porodice žrtava su tokom 2006. godine pratile suđenja pred Većem za ratne zločine u Beogradu u predmetima *Škorpioni*, *Zvornik*, *Bitiqi*, *Emini* i *Suva Reka*.

2.2.1. Slučaj *Zvornik*

Suđenje Branku Grujiću, Branku Popoviću i ostalima, za ratne zločine u opštini Zvornik počelo je 28. novembra 2006. godine. Do kraja 2006. godine održano je ukupno 48 glavnih pretresa. Sud je saslušao 38 svedoka. Učešće deset svedoka je obezbedio FHP, među kojima su petorica koje je predložio FHP.

2.2.1.1. Ohrabrivanje svedoka

U cilju obezbeđenja svedoka/žrtava koje je predložio sud i identifikacije novih, predstavnici FHP-a su, zajedno sa kantonalnim tužiocem u Tuzli Emirom Ibrahimovićem, dva puta posetili selo Divič u Republici Srpskoj, gde živi većina preživelih zatvorenika Doma kulture u Čelopeku (24. april i 17. maj). Zahvaljujući poverenju u FHP, sedmorica bivših logoraša su prihvatili da da putuju u Srbiju i svedoče pred sudom. Od pomenute

³ Veće za ratne zločine Okružnog suda u Beogradu izreklo je 12. decembra 2005. godine presudu kojom su oglašeni krivim 14 pripadnika srpske TO Vukovara i dobrovoljačke jedinice Leva supoderica, za krivično delo ratni zločin protiv ratnih zarobljenika, streljanjem preko 200 pripadnika hrvatskih oružanih snaga i civila, 20. 11. 1991. godine na poljoprivrednom dobru *Ovčara* kod Vukovara u Hrvatskoj.

sedmorice, petorica su svedočila u junu 2006. godine, pod pseudonimom, a dvojica će biti saslušana u toku 2007. godine.

U cilju ohrabrivanja svedoka/žrtava deportacije Bošnjaka iz Kozluka (prva tačka optužnice), predstavnici FHP-a i Udruženja porodica žrtava iz Zvornika su tri puta posetili Kozluk, gde su razgovarali sa trojicom svedoka/žrtava o njihovom učešću u suđenju. FHP je takođe obezbedio učešće još dvojice svedoka koji su svedočili o početku rata u Zvorniku. Obojica su Bošnjaci, policajci u vreme izbijanja rata.

2.2.1.2 Zaštita svedoka/žrtava

Petorica svedoka bivših logoraša su tokom puta i boravka u Srbiji bili pod nadzorom Jedinice MUP-a Srbije za zaštitu svedoka. Međutim, uoči puta za Beograd, 11. juna, svedoci su se uplašili da putuju u pratnji srpske policije i tražili su da Nataša Kandić dođe po njih, što je ona učinila. Tokom boravka u Beogradu, svedoci su stekli poverenje u Jedinicu za zaštitu svedoka koja ih je, u dogovoru sa Timom FHP-a za zaštitu svedoka i žrtava (TZSŽ), vozila do suda, natrag u hotel i bila u pratnji tokom njihovih šetnji.

Petorica svedoka, bivših logoraša su tražila zaštitu identiteta, o čemu je FHP upoznao Pretresno veće koje je prihvatilo zahtev svedoka za svedočenje pod pseudonimom.

Dolazak petorice svedoka FHP je organizovao nezavisno od Jedinice MUP-a Srbije za zaštitu svedoka. Reč je o trojici svedoka iz Kozluka i dvojici svedoka koji su svedočili o početku rata. Svedočenje Fadila Banjanovića, lidera povratka Bošnjaka u Kozluk, 30. januara 2006. godine pratilo je 50 Bošnjaka iz Kozluka koji su došli u Beograd u organizaciji FHP.

2.2.1.3. Zastupanje žrtava

Zastupnici žrtava, Nataša Kandić i advokat Dragoljub Todorović, su upornim pitanjima optuženim i svedocima, na samom početku dokaznog postupka, o njihovim saznanjima o odvajanju oko 700 Bošnjaka u Bijelom potoku u junu 1992. godine, njihovoj likvidaciji i sahranjivanju tela na tajnim lokacijama, uspeli da uvere Pretresno veće da pitanja o tom događaju koji nije sadržan u optužnici, doprinose razjašnjenju krivične odgovornosti optuženih Grujića i Popovića u kontekstu njihovih zapovednih funkcija. Nakon toga, Pretresno veće je dozvoljavalo pitanja, a i samo je pitalo svedoke da li se na sednicama Privremene vlade govorilo o pomenutom događaju, kao i o drugim ubistvima i logorima u opštini, u vremenu na koje se odnosi optužnica, od aprila do kraja jula 1992. godine.

2.2.1.4. Praćenje suđenja

Na osnovu dogovora sa predstavnicima Udruženja porodica žrtava iz opštine Zvornik suđenje su od početka pratili četiri predstavnika Udruženja porodica žrtava iz Zvornika, a od septembra 2006. godine suđenje prati sedam članova Udruženja porodica žrtava. Njihov put organizuje FHP i o njima se tokom njihovog boravka u Beogradu brine TZSŽ.

Članovi porodica žrtava, koji prate suđenje, ponekad imaju neprijatnosti sa sudskom stražom. Neki od stražara im se neljubazno obraćaju, opominju ih bez razloga, dok prema porodicama optuženih pokazuju otvorene simpatije i podršku. Nekoliko puta se dogodilo da se optuženi Ivan Korać zvani Zoks okrene prema publici, psujući porodicama žrtava "balijsku majku".

2.2.2. Slučaj Škorpioni

Optužnica protiv Slobodana Medića, komandanta Škorpiona, njegovog zamenika Aleksandra Vukova i trojice pripadnika jedinice pdignuta je 7. 10. 2005. godine, četiri meseci nakon što je FHP pustio u javnost video kasetu o streljanju šestorice Muslimana iz Srebrenice, u julu.1995. godine kod Godinjskih bara na planini Treskavica. Suđenje je počelo 20. 12. 2005. i do kraja 2006. godine održan je 31 glavni pretres, saslušano je 25 svedoka, među kojima šest svedoka/oštećenih.

2.2.2.1. Identifikacija žrtava i obezbeđenje svedoka/oštećenih

U prvobitnoj optužnici Tužilaštvo za ratne zločine je navelo da su identifikovane tri žrtve: Safet Fejić, Azmir Alispahić i Sadik Saltić. Nakon objavljivanja optužnice, Nataši Kandić su se javile porodice žrtava koje su identifikovale Smaila Ibrahimovića, Saiba Salkića i Sidika Salkića. Pokazalo se da ne postoji žrtva pod imenom Sadik Saltić, nego da je Tužilaštvo za ratne zločine pogrešno napisalo ime Sidika Salkića.

Pre početka suđenja, Nataša Kandić i advokat Dragoljub Todorović, posetili su porodice žrtava, pozvali ih da učestvuju u suđenju i da pred sudom detaljno opišu kada su poslednji put videli svoje najmilije koje su prepoznali na video snimku. Porodice žrtava su ovlastle Natašu Kandić i advokata Dragoljuba Todorovića da ih zastupaju pred sudom.

Punomoćnici žrtava su predložili sudskom veću da pored troje 2svedoka/oštećenih koje je predložio tužilac, pozove još troje svedoka/žrtava koje je idnetifikovao FHP, što je veće prihvatilo. Put i boravak u Beogradu svih svedoka/žrtava [šest] organizovao je Tim FHP-a za podršku svdocima i žrtvama (TPSŽ). Oni su svedočili 25. i 26. januara 2006.

2.2.2.2. Zastupanje žrtava

Punomoćnici žrtava su svojim pitanjima insistirali na utvrđivanju statusa jedinice *Škorpioni*, što je činilo i sudsko veće, da bi u završnom delu dokaznog postupka naglo prestalo da utvrđuje da li je jedinica bila paravojna, kao tvrdi tužilac, ili jedinica MUP-a Srbije, kako je opisano u dokumentima koje je sudu dostavilo Tužilaštvo MKTJ. Punomoćnici žrtava su svojim pitanjima podstakli svedoke da iznesu da su autobusi jedinice korišćeni za prevoz zarobljenika iz Srebrenice.

2.2.2.3. Praćenje suđenja

Na poziv i u organizaciji FHP suđenje je redovno pratila grupa od desetak članova porodica žrtava iz Srebrenice, među kojima su majke, sestra i deca žrtava koje su streljali pripadnici jedinice Škorpioni: Nura Alispahić, majka maloletnog Azmira, Hana Fejzić, majka maloletnog Safeta, njegova sestra Safeta Muhić, Smaila i Samir Ibrahimović, deca streljanog Smaila i Hana Salkić, majka Saiba. O putovanju žena iz Srebrenice i njihovom boravku u Beogradu brinuo je TPSŽ, koji pored direktorke FHP-a, advokata Dragoljuba Todorovića čine psihološkinja, istraživač usmene istorije i službenik za logistička i tehnička pitanja. Psihološkinja prati svako suđenje sa porodicama.

2.2.3. Slučaj Suva Reka

Tužilaštvo za ratne zločine podiglo je optužnicu protiv Radoslava Mitrovića, pomoćnika komandanta Žandarmerije i ostalih 25. aprila 2006. godine. Suđenje, pred Većem za ratne zločine u Beogradu, počelo je 2. oktobra i do kraja 2006. godine održano je 12 pretresa.

2.2.3.1. Pružanje informacijske podrške Tužilaštvu za ratne zločine

Kada je Tužilaštvo za ratne zločine 2005. godine pokrenulo istragu za ratne zločine u Suvoj Reci, FHP je dostavio Tužilaštvu svoju dokumentaciju, sastavljenu od izjava koje su svedoci/žrtve dali FHP i transkript suđenja Slobodanu Miloševiću koji se odnose na događaje u Suvoj Reci, na BHS jezicima. Nakon okončanja istrage, tužilac je predao dokumentaciju FHP-a sudskom veću i ona je pripojena sudskom spisu predmeta.

2.2.3.2. Identifikacija svedoka

U cilju identifikacije i ohrabrivanja svedoka/žrtava, Nataša Kandić je u avgustu 2006. dva puta putovala u Suvu Reku/Suhareke. 8. avgusta, ona se sastala sa predstavnicima Udruženja porodica nestalih koji su prihvatili njen poziv da izaberu grupu od deset članova porodica žrtava koja će pratiti suđenje. Nataša Kandić je razgovarala sa svedokom Bardyl Hoti kojeg je predložilo Tužilaštvo za ratne zločine, o značaju da svedoči pred Većem za ratne zločine. Svedok je izrazio spremnost da svedoči pod uslovom da ima garancije FHP-a da će suđenje biti objektivno i nepristrasno i da će albanski svedoci biti bezbedni u Srbiji.

Do kraja godine, Nataša Kandić nije uspela da obezbedi pristanak svedoka/žrtava da učestvuju na suđenju u Beogradu. Osnovni razlog je što svi svedoci smatraju da niko od žrtava ne treba da svedoči i daje legitimitet sudu u Srbiji.

2.2.3.3. Zastupanje žrtava

Zahvaljujući pitanjima punomoćnika razjašnjeno je da je dežurna služba u OUP-u Suva Reka evidentirala napad, ranjavanje ili ubistva Srba, ali ne i Albanaca. Prilikom ispitivanja optuženog Milorada Nišavića koji je radio u Državnoj bezbednosti u Suvoj Reci, zahvaljujući pitanjima punomoćnika, rasvetljeno je da je njegov brat radio kao

obezbeđenje u misiji OEBS-a, čije je sedište bilo u naselju Berisha, a pre toga, 1998. godine u hotelu porodice Nišavić.

2.2.3.4. Praćenje suđenja

U organizaciji FHP, glavni pretres prate osam članova porodica žrtava, dva novinara iz Prištine, jedan advokatski pripravnik i posmatrač FHP - Kosovo.

Članovi porodica žrtava i posmatrači sa Kosova prelaze u Srbiju po proceduri "najava prolaska" koju MUP Srbije primenjuje prema kosovskim Albancima koji poseduju UNMIK dokumenta, a ne lične karte Republike Srbije. U skladu sa tom procedurom, FHP uoči suđenja upućuje MUP-u Srbije zahtev da omogući grupi kosovskih Albanaca, koji poseduju UNMIK dokumenta da pređu u Srbiju, preko graničnog prelaza Merdare, kako bi pratili suđenje u predmetu *Suva Reka*.

Zbog straha porodica žrtava od dolaska u Srbiju, FHP se obratio MUP-u Srbije sa molbom da organizuje pratnju vozila kojim porodice putuju, stalno obezbeđenje u hotelu, pratnju do suda i ako ima potrebe i tokom kretanja kroz grad. Prvi put, u oktobru 2006. godine, pratnju i zaštitu je sprovedla Jedinica MUP Srbije za zaštitu svedoka a u novembru u decembru pratnju i zaštitu je preuzela Javna bezbednost MUP Srbije. Obe službe su se ponašale veoma obzirno prema porodicama i saradivale su sa TPSŽ.

2.2.4. Slučaj Emini

Pred Okružnim sudom u Nišu se sudi dvojici pripadnika MUP-a Srbije, Milošu Simonoviću i Dragiši Markoviću zbog ubistva kosovskog Albanca Ise Emini u maju 1999. na Kosovu. Do kraja godine je održano trinaest glavnih pretresa i salušano je petnaest svedoka. Optuženi se brane sa slobode. Suđenje prati, u organizaciji FHP i FHP-Kosovo supruga Ise Eminija koja živi u Prištini. Oštećenu porodicu zastupa advokat FHP. Osnovni problem je da nema materijalnih dokaza i da tužilac i sud nisu obezbedili svedoke koji imaju neposredna saznanja i spremni su da svedoče protiv optuženih.

2.2.5. Slučaj Bitiqi

Tužilaštvo za ratne zločine je podiglo optužnicu 23. avgusta 2006. godine protiv Sretena Popovića i Miloša Stojanović za ubistvo trojice braće Bitiqi, američkih državljana. Suđenje je počelo 13. novembra i do kraja godine održano je samo jedno suđenje.

Optuženi su bili pripadnici Posebnih jedinica policije (PJP), prvooptuženi komandir voda Operativno poterne grupe (OPG), a drugooptuženi komandir odeljenja OPG.

2.3. Podrška suđenjima za ratne zločine pred Sudom BiH

Na molbu Tužilaštva za ratne zločine BiH da dostavi dokumentaciju o ratnim zločinima počinjenim u Bijeljini 1992. godine, FHP je dostavio 22 intervju sa svedocima/žrtvama i

obezbedio svedoka, bivšeg oficira vojske Republike Srpske, u istražnom postupku protiv Vojkana Đurkovića, bivšeg predsednika Republike Srpske za razmenu zarobljenika i oficira Srpske dobrovoljačke garde.

2.4. Praćenje suđenja za etnički motivisana krivična dela i ratne zločine na Kosovu

FHP redovno prati suđenja za ratne zločine i etnički motivisana krivična dela na Kosovu, dok u BiH i Hrvatskoj prati pojedina suđenjenja, neka samostalno a neka u okviru Regionalnog tima za praćenje suđenja. FHP je jedina organizacija koja prati suđenja za ratne zločine i etnički motivisana krivična dela na Kosovu.

2.4.1. Praćenje suđenja na Kosovu

Tokom izveštajnog perioda dva posmatrača FHP - Kosovo pratili su šest suđenja pred okružnim sudovima (ukupno 121 nastavak glavnog pretresa), kao i zasedanje Vrhovnog suda Kosova u vezi sa žalbama na četiri prvostepene presude..

2.4.1.1. Tužilac protiv Jetona Kiqine

Glavni pretres u predmetu *Tužilac protiv Jetona Kiqine* počeo je 29. juna 2006. godine pred Okružnim sudom u Prištini/Prishtine. Jeton Kiqina se tereti da je zajedno sa Skenderom Halilaj, Burimom Ramadani, Arsimom Ramadani, Arbenom Kiqina, Zeqiom Kiqina, Florimom Kiqina i Blerimom Kiqina sa umišljajem planirao, u saizvršilaštvu pomažući jedan drugog, sa osvetničkim motivima ili u nameri pribavljanja lične koristi ili iz drugih niskih motiva ubio pet članova porodice Hajra iz Glogovca/Gllogoc, Hamzu Hajra, Miradiju Hajra, Xhevdeta Hajra, Mimozu Hajra i Adelinu Hajra, u zasedi, na putu između sela Banjica/Baice) i Trstenika, kod Glogovca/ Gllogoc. U napadu na porodicu preživela je ćerka Hamze Hajra, tada sedamnaestogodišnja Pranvera Hajra. Procenjuje se da je motiv napada na porodicu Hajra izrazito politički, zato što je Hamza Hajra pre rata radio u srpskoj policiji. Nakon oružanog sukoba na Kosovu Albanci ekstremisti su izvršili seriju osvetničkih ubistava Albanaca za koje su sumnjali da su pre i tokom rata sarađivali sa srpskim vlastima.

U toku 2006. godine održana su 34 glavna pretresa. Posmatrači su ažurno pisali izveštaje sa suđenja i prikupljali sudsku dokumentaciju. Izveštaj sa kompletnog suđenja biće postavljen na veb sajt FHP-a početkom 2007.

2.4.1.2. Tužilac protiv Saljai Veseli i drugih

Glavni pretres počeo je 26. 09. 2005. godine. Optuženi Sali Veseli se tereti da je osnovao kriminalno udruženje, kako bi sa predumišljajem izvršio kriminalni plan za ubistvo Ekrem Rexha. Optuženi se takođe tereti za krivično delo podstrekavanje u izvršenju krivičnog dela ubistva.

Saoptuženi Abit Haziraj se tereti da je nakon što je primio 15.000 DEM od Salija Veseli sa predumišljajem ubio Ekrem Rexha, na svirep i brutalan način, sa namerom da ostvari ličnu dobit. Ubistvo se dogodilo u Prizrenu. Abitu Haziraj se stavlja na teret krivično delo teško ubistvo.

U 2006. godini održano je 68 glavnih pretresa, a presuda je doneta 4. avgusta 2006. godine kojom je optuženi Sali Veseli osuđen na 15 godina zatvora, dok je Abit Haziraj, zbog nedostatka dokaza oslobođen optužbi. Do kraja godine posmatrač suđenja je pripremio prvu verziju kompletnog izveštaja.

2.4.1.3. Tužilac protiv Gezima Ferati

Suđenje je počelo petog marta 2006. i nakon tri pretresa završeno je oslobađajućom presudom. Optuženi je zbog nedostatka dokaza oslobođen optužbe da je 17. marta 2006. godine počinio ubistvo Srba Dobrija i Borke Stolić iz sela Drajkovac/Drajcoc, opština Štrpce/Shterpce, kao i četiri pokušaja ubistva policajaca Kosovske policijske službe (Dragana Ivanovića, Srđana Mladenovića, Živorada Samardžića i Srđana Đurinca), prilikom obavljanja službene dužnosti.

2.4.1.4. Tužilac protiv Selima Krasniqi i drugih

Suđenje je počelo 29. 09. 2005. godine pred Okružnim sudom u Gnjilanu/Gjilan. Optužnicom se Selimu Krasniqi, Bedriji Zybaraj, Islamu Gashi i Agronu Krasniqi stavlja na teret da su u periodu od juna do oktobra 1998. godine počinili ratni zločin izdavanjem naredbi, pomaganjem, izvršenjem nečinjenjem, učestvovanjem u zajedničkom zločinačkom poduhvatu sa namerom izvršenja ratnih zločina, uz pretpostavku da su saizvršiocima lično odgovorni za nezakonito hapšenje, nezakonit pritvor, batinanje i maltretiranje jednog broja kosovskih Albanaca, civila za koje se sumnjalo da su saradivali sa Srbima.

U predmetu je održano 47 pretresa. Presuda je doneta 10. 08. 2006. godine. Selim Krasniqi, Bedri Zyberaj i Agron Krasniqi su oglašeni krivim za izvršenje krivičnog dela ratni zločin i izrečena im je kazna zatvora u trajanju od po sedam godina, dok je Islam Gashi oslobođen optužbi. Do kraja godine posmatrač suđenja je radio na pisanju prve verzije izveštaja.

2.4.1.5. Tužilac protiv Lirima Jakupi

Suđenje se odvija pred Okružnim sudom u Gnjilanu/Gjilan. U toku 2006. godine posmatrači FHP - Kosovo su pratili dva glavna pretresa. Optuženom se stavlja na teret krivično delo kidnapovanja, protivpravno lišenje slobode i krivično delo ucene. Do sada su saslušavani samo zaštićeni svedoci. FHP - Kosovo nije pratio samo jedan nastavak ovog suđenja koji je održan u prostorijama Okružnog suda u Vranju.

2.4.1.6. Tužilac protiv Esmina Hamze i Admira Kurtollari

Optuženima se sudi pred Okružnim sudom u Prizrenu, za krivično delo izazivanje nacionalne, rasne, verske mržnje i netrpeljivosti, izazivanje opšte opasnosti, kao i učestvovanje u grupi radi vršenja krivičnih dela za vreme martovskih događaja 2004. godine.

Glavni pretres je zatvoren za javnost, jer je Admir Kurtollari u vreme izvršenja krivičnog dela bio maloletan. Pretresu prisustvuju samo roditelji optuženih, posmatrači OEBS-a i FHP - Kosovo.

2.4.1.7. Tužilac protiv Syle Jashari

Okrivljeni Syle Jashari je presudom Okružnog suda u Peći/Peje od 11. novembra 2004 godine oglašen krivim za delo ubistvo Kozara Hajra i kažnjen je kaznom zatvora u trajanju od 15 godina. Odlukom veća Vrhovnog suda Kosova predmet je vraćen na ponovno suđenje.

2.4.1.8. Tužilac protiv maloletnog

"Maloletni" je presudom od 3. 06.2005. godine oglašen krivim zbog izvršenja krivičnog dela teškog ubistva maloletnog D. P. 5. juna 2004. godine u Gračanici/Gracanice, za ugrožavanje života ostalih lica koja su se u kritičnom momentu nalazila na mestu izvršenja dela, kao i za neovlašćeno posedovanje i nošenje oružja, zbog čega mu je izrečena kazna zatvora u trajanju od šest godina.

Presudom veća Vrhovnog suda Kosova preinačena je presuda Okružnog suda u Prištini/Prishtine i "maloletnom" je izrečana kazna zatvora u trajanju od devet godina⁴.

2.4.1.9. Tužilac protiv Agrona Zeqiri

Agron Zeqiri je bio optužen da je 16. ili 17.06.1999. godine zajedno sa dva ili tri neidentifikovana kosovska Albanca otišao u kuću Envera Xhaki u Prištini/Prishtine, primorao ga da pođe sa njima i odveo ga u nepoznatom pravcu. Za Enver Xhaki se sumnjalo da sarađuje sa Srbima. Porodica je našla telo ubijenog 24. 06.1999. godine u šumskom području sela Sićevo/Siceve i Kolić/Koliq, u blizini Prištine/Prishtine.

Veće Vrhovnog suda Kosova još nije donelo odluku po žalbi.

2.4.1.10. Tužilac protiv Dejana Mihailovića

Postupak protiv Dejana Mihailovića vodio se povodom trostrukog ubistva i pokušaja ubistva dva člana porodice Rashica iz sela Donje Sudimlje/Studime e Poshtem, opština Vučitrn/Vushtrri 16. 04. 1999. godine.

⁴ Prema Zakonu o maloletnicima licima koja su krivično delo izvršili kao maloletnici može se izreći maksimalna kazna u trajanju od 10 godina.

Dana 17.11.2006. godine održana je sednica veća Vrhovnog suda Kosova povodom žalbe oštećenog Sadik Rashica na oslobađajuću presudu u predmetu. Tužilac nije uložio žalbu na presudu.

Vrhovni sud Kosova još nije doneo odluku povodom ove žalbe.

2.5. Provera zaposlenih u javnim službama [vetting]

Iako je 2005. godine donet zakon o lustraciji, on se ne primenjuje. Smatrajući da je udaljavanje pojedinaca koji su umešani u počinjenje ili prikrivanje zločina tokom oružanih sukoba u bivšoj Jugoslaviji iz institucija, FHP je u 2006. podneo Vladi i MUP-u Srbije tri inicijative za udaljavanje iz službe (MUP) načelnika Odeljenja za otkrivanje ratnih zločina, Slobodana Borisavljevića, inspektora Danila Bulatovića-a, u istoj službi, i komandira u Žandarmeriji, Mileta Novakovića, zbog ozbiljnih indicija da su u vreme izvršenja ratnih zločina bili na pozicijama da su mogli znati i sprečiti ratne zločine i teške povrede ljudskih prava. Rezultat inicijative FHP-a je da je Slobodan Borisavljević smenjen sa funkcije, ali nije udaljen iz službe nego jeraspoređen na drugo mesto u okviru MUP-a. Inspektor Bulatović je penzionisan a komandir Novaković nije udaljen iz službe.

2.6. Reparacije

Od osnivanja do kraja 2006. godine, FHP je zastupao 2000 žrtava nezakonitog pritvora, etničke diskriminacije, ratnih zločina, prisilne mobilizacije, i torture, zahtevajući od države da prihvati odgovornost za kršenje osnovnih ljudskih prava plaćanjem novčanane kompenzacije.

2.6.1. Zastupanje žrtava kršenja ljudskih prava

Tokom 2006. godine, FHP je pred sudovima u Srbiji, Crnoj Gori i na Kosovu zastupao ukupno 153 žrtve torture, prinudne mobilizacije, protivpravnog lišenja slobode, diskriminacije, povreda prava na rad i u vezi sa povredama ugleda, časti i slobode. U tim slučajevima FHP je podneo tužbe u periodu od 2000. do 2005. godine. U 2006. godini sudovi u Srbiji su doneli dve presude za naknadu štete žrtvama torture.

2.6.1.1. Zastupanje žrtava torture, diskriminacije, seksualnog zlostavljanja i povreda prava na rad

FHP je u 2006. godini nastavio da zastupa 61 žrtvu kršenja ljudskih prava u prošlosti, u čije ime je u periodu do 2005. godine pokrenuo 20 postupaka zbog torture, diskriminacije, povreda prava na rad, povreda prava na imovinu protiv Republike Srbije i Republike Crne Gore, a jedan postupak protiv privatnog lica zbog seksualnog zlostavljanja maloletnice.

Četiri žrtve torture koje je zastupao FHP tokom 2006. godine dobile su od države Srbije pravičnu novčanu odštetu. Sud je utvrdio da je država odgovorna za smrt Božidara

Čubrilova koja je nastupila od posledica torture u Okružnom zatvoru u Beogradu u junu 1996. godine i obavezao državu da porodici pokojnog Čubrilova isplati nadoknadu štete. Drugom presudom utvrđena je odgovornost države zbog napada policajcana Roma Masima Marinkovića u novembru 1998. godine, i obaveza države da Marinkoviću isplati novčanu odštetu..

2.6.1.2. Zastupanje žrtava prinudne mobilizacije

Nakon hrvatske ofanzive *Oluja*, 4. avgusta 1995. godine, kada je MUP Srbije protivzakonito hapsio izbegle Srbe i vraćao ih na teritoriju gde su se odvijali oružani sukobi, FHP je podneo 115 tužbi za naknadu štete u ime 715 prisilno mobilisanih izbeglih lica. Tokom 2006. godine FHP je nastavio da zastupa 75 žrtava prinudne mobilizacije u čije ime je u periodu od od 1998. do 2001. godine pred sudovima u Srbiji pokrenuo 12 postupaka za naknadu štete. U toku 2006. godine održano je osam pretresa. Tokom izveštajnog perioda doneto je pet presuda kojom je utvrđena odgovornost države Srbije za nezakonito hapšenje i mobilizaciju izbeglica. Tim presudama država Srbija se obavezuje da isplati novčani iznos kao nadoknadu za nematerijalnu štetu za 22 izbeglice.

2.6.1.3. Zastupanje pripadnika Otpora

Tokom 2006. godine FHP je zastupao 16 pripadnika pokreta Otpor-a zbog nezakonitog lišenja slobode tokom režima Slobodana Miloševića. U ime pripadnika Otpor-a FHP je u drugoj polovini 2000. godine pokrenuo devet postupaka za naknadu štete. Sud je u 2006. godini izrekao tri presude kojima je utvrđena odgovornost države za nezakonito lišenje slobode šest pripadnika *Otpor-a*..

2.6.1.4. Zastupanje zaštitnika ljudskih prava

FHP je tokom 2006. godine zastupao Nataliju Lazić, medicinsku sestru iz Velikog Gradišta koja se javno zalagala za zaštitu romskog dečaka, žrtvu seksualnog zlostavljanja. Sud je u oktobru 2006. godine pravosnažno osudio Nataliju Lazić na novčanu kaznu zbog klevete po privatnoj tužbi Miodraga Radovića odnosno Miodraga Deimbachera, zbog toga što je ona u jednoj TV emisiji govorila o učešću Deibachera u zlostavljanju, a što je saznala od žrtve.

2.6.2. Promocija manjinskih prava putem novčanih reparacija

U nedostatku državnih programa reparacija, FHP u ime žrtava etnički motivisanih krivičnih dela podiže tužbe za naknadu štete.

U 2006. godini FHP je istražio 13 karakterističnih slučajeva kršenja ljudskih prava pripadnika manjinskih etničkih zajednica, koji su se dogodili u Srbiji, Crnoj Gori i na Kosovu u vezi sa oružanim sukobima. U cilju prikupljanja relevantnih podataka FHP je intervjuisao 165 žrtava i identifikovao 473 žrtve i članova porodica žrtava, kojima, ako sud utvrdi odgovornost države za kršenje osnovnih ljudskih prava, pripada novčana naknada. FHP je u 2006. godini pokrenuo devet postupaka za ostvarivanje novčanih

kompenzacija protiv Srbije, Crne Gore i Kosova i jedan postupak protiv privatnih lica, u ime 28 žrtava etnički motivisanih kršenja ljudskih prava u prošlosti.

FHP je u 2006. godini podneo tri odvojene tužbe u ime Alije Halilovića, Šefćeta Mehmedovića i Munira Šabotića koji su bili žrtve etnički motivisane torture u Sandžaku u periodu od 1992-1995. godine. Četvrtu tužbu FHP je podneo u ime Saše Grkovića, Srbina sa Kosova koji je bio u nezakonitom pritvoru na Kosovu zbog optužbe da je izvršio ratni zločin protiv civilnog stanovništva, a koji je u sudskom postupku oslobođen svih optužbi. U novembru 2006. godine FHP je podneo tužbu u ime 19 žena i maloletnika iz Vukovara, državljana Hrvatske koje je u novembru 1991. godine JNA zatvorila u logore Begejci i Sremska Mitrovica u Vojvodini. Takođe, pokrenut je postupak protiv države Srbije zbog ubistva tročlane hrvatske porodice u Sremu u julu 1993. godine koju su izvršili pripadnici dobrovoljačke jedinice pod komandom Vojske Jugoslavije. U ime tri žrtve etnički motivisane torture u Bukovici 1993. godine, FHP je pokrenuo dva postupka za naknadu štete protiv Republike Crne Gore.

U martu 2006. godine, FHP je pokrenuo i jedan postupak za naknadu štete protiv dva privatna lica, *Skinheads-a* koji su 2000. godine napali maloletnog Roma Dragišu Ajdarevića u Nišu, samo zbog njegove boje kože.

U februaru 2006. godine, Prvi opštinski sud je doneo presudu kojom je utvrđena odgovornost države Srbije za nezakonit pritvor četvorice Albanaca sa Kosova, Dukaja Hasima, Dervishaja Fidan, Lekaja Kujtima, Ahmet Sylja kojima je isplaćena novčana nadoknada.

2.7. Kolekcija transkripta suđenja pred MKTJ na BHS jezicima

Sa stvaranjem transkripata suđenja pred MKTJ na BHS jezicima, transkribovanjem audio zapisa suđenja, FHP je počeo 2003. godine. Glavni cilj je bio objavljivanje transkripta suđenja Slobodanu Miloševiću na BHS jezicima, pre svega, da bi omogućio domaćim tužiocima za ratne zločine i zainteresovanoj domaćoj javnosti potpuni uvid u tok suđenja. Do kraja 2006. godine FHP je transkribovao audio zapis 600 dana suđenja na 30.000 strana i to u predmetu Slobodan Milošević 476 dana suđenja, 60 u predmetu Naser Orić i 64 u predmetu Mitar Vasiljević.

Do kraja 2006. godine izvršena je redaktura ukupno 305 dana suđenja na 13.199 stranai to: u predmetu Slobodan Milošević 288 dana suđenja na 12.520 strana i u predmetu Naser Orić 17 dana suđenja na 679 strana.

3. Informisanje javnosti i "Outreach"

FHP se obraća javnosti putem saopštenja, izveštaja, konferencija, biltena i magazina za tranzicionu pravdu, konferencija za štampu, portala na internetu i publikacija. U 2006. godini FHP je izdao 60 saopštenja, pet biltena o tranzicionoj pravdi i dve knjige: *Međunarodna krivična praksa* i *Podujevo: van svake sumnje*. U saopštenjima FHP iznosi svoje nalaze o poštovanju prava žrtava na istinu i pravdu, ispunjenju obaveze države da

istraži navode o ratnim zločinima i kazni počinioce, zatim informiše javnost o ishodu pokrenutih postupaka za naknadu štete, iznosi svoje ocene o suđenjima za ratne zločine, pokreće inicijative za proveru zaposlenih u javnim službama i drugo.

3.1. Izdavanje publikacija

U 2006. godine FHP je započeo sa štampanjem transkripta suđenja Slobodanu Miloševiću na BHS koji će biti publikovani u 45 tomova. Tokom godine odštampano je 11 tomova koji obuhvataju izvođenje dokaza od strane Tužilaštva, po optužnici za Kosovo. U decembru su knjige distribuirane u Srbiji i na Kosovu tihknjiga vladinim institucijama, sudovima i tužilaštvima, advokatskim udruženjima, javnim, školskim i univerzitetskim bibliotekama, političkim strankama, nevladinim organizacijama, profesionalnim udruženjima i pojedincima koji su javno angažovani u suočavanju sa nasleđem prošlosti. Preostale knjige, 15 tomova koji se odnose na odbranu optuženog Miloševića u vezi sa Kosovom, kao i 20 tomova, koji se tiču dokaza Tužilaštva po optužnici za BiH i Hrvatsku, biće odštampane do sredine aprila 2007.

U septembru 2006. godine FHP je objavio knjigu *Podujevo – van svake sumnje* koja je posvećena žrtvama i preživelim masakra koji su izvršili pripadnici *Škorpiona*, rezervnog sastava MUP Srbije za vreme NATO bombardovanja. optuženom pripadniku jedinice *Škorpion*, Saši Cvjetanu suđeno je pred Okružnim sudom u Beogradu. FHP je zastupao žrtve. U knjizi su objavljene prvostepena i drugostepena presuda, izjave osumnjičenih pripadnika *Škorpiona*, Saše Cvjetana i Dejana Demirovića pred istražnim sudijom, izjava preživle Sarande Bogujevci i izjava svedoka/insajdera Gorana Stoparića na glavnom pretresu, zatim, izveštaj FHP-a »U ime žrtva«, analiza suđenja i drugi dokumenti, relevantni za potpuniji uvid u sudski postupak.

3.2. Portal na Internetu

FHP ima svoj veb sajt na kojem objavljuje saopštenja, izveštaje transkripte suđenja pred MKTJ i domaćim sudovima, izveštaje sasuđenja, informacije i izveštaje sa konferencija, publikacije, bilten o tranzicionoj pravdi i druge sadržaje koje se odnose na aktivnosti organizacije. Krajem godine FHP je počeo sa pripremanjem za rekonstrukciju veb sajta.

3.3. Biblioteka

FHP ima biblioteku koja sadrži knjige i časopise iz oblasti tranzicione pravde. Biblioteka je dostupna za javnost i svi zainteresovani mogu da koriste knjige u prostorijama FHP. Trenutno se u biblioteci nalazi 2.435 knjiga i 254 časopisa.. Tokom 2006. godine bibliotečki je obrađeno 1746 knjiga, 214 časopisa i četiri (4) članka.

3.4. «Outreach»

FHP organizuje konferencije na kojima promovise sudsku istinu i glas žrtava. FHP organizuje letnju školu o tranzicionoj pravdi za aktiviste ljudskih prava i studente kako bi

povećao krug organizacija i pojedinaca koji se bave pitanjima tranzicione pravde i mogu da pomognu institucijama i društvu u suočavanju sa prošlošću.

U saradnji sa svojim regionalnim partnerima, Istraživačko-dokumentacionim centrom iz Sarajeva i Dokumentom iz Zagreba, FHP je u 2006. godini organizovao prvi regionalni forum o mehanizmima za utvrđivanje istine o prošlosti, koji je održan u Sarajevu, 8. i 9. maja. U decembru 2006. je održao regionalne konsultacije sa umetnicima o njihovom viđenju načina utvrđivanja istine o prošlosti i mehanizmima protiv relativizacije i poricanja zločina. Cilj regionalnih konsultacija i foruma je uključivanje udruženja žrtava i veterana, mladih, profesionalnih udruženja, ženskih grupa, nevladinih organizacija za ljudska prava, istoričara, pravnika i drugih pojedinaca i grupa u raspravu o načinima utvrđivanje istine i formiranju istorijskog pamćenja.

3.4.1. Kazivanje istine

U nedostatku zvaničnih inicijativa za otkrivanje i kazivanje istine o prošlosti, FHP organizuje skupove na kojima predstavnici MKTJ predstavljaju istragu, tok suđenja i dokaze na kojima se zasnivaju presude, a u vezi sa istim događajima žrtve iznose svoje lične priče o patnjama i nepravdi kojima su bili izloženi.

Tokom 2006. godine FHP je organizovao dva skupa: Foča '92 (28. januara 2006. godine) i *Prijedor-van svake sumne*, 24. juna 2006. godine. Oba skupa je organizovao u saradnji sa Outreach kancelarijom Tribunala. Pomenutim skupovima prisustvovalo je 379 pozvanih pojedinaca.

3.4.1.1. Foča '92

Skup *'Foča '92'* pratilo je 200 predstavnika udruženja žrtava iz Srbije, sa Kosova i iz BiH, nevladinih organizacija, organizacija mladih, ženskih grupa, parlamenta, ministarstava i političkih partija iz Srbije, međunarodnih organizacija i ambasada, sudije, tužioci, studenti i srednjoškolci. Predstavnici Tužilaštva MKTJ su govorili o počinjenim zločinima u opštini Foča nakon što su je zauzele srpske snage u aprilu 1992. godine. Tužiteljica Hildegard Uertz-Retzlaff govorila je o predmetu *Kunarac*, pre svega u kontekstu silovanja, koje je po prvi put u istoriji kvalifikovano kao ratni zločin i zločin protiv čovečnosti. Pravna zastupnica Tužilaštva, Christina Moeller je predstavila sudski postupak i izricanje presude kojom su pripadnici Vojske Republike Srpske Dragoljub Kunarac, Radomir Kovač i Zoran Vuković osuđeni na kazne zatvora od 28, 20 i 12 godina, zbog silovanja i porobljavanja žena i devojaka, Bošnjakinja, iz Foče i okoline.

Wendy Lobwein, rukovodilac Jedinice za zaštitu žrtava i svedoka pri MKTJ, govorila je o ulozi jedinice, posebno opisujući psihološku podršku svedocima/žrtvama koji su se odlučili da svedoče pred MKTJ.

U okviru konferencije prikazan je dokumentarni film u proizvodnji CBS "Pred očima" (In Plain Sight), o traganju jedne novinarke za počinocima ratnih zločina u Foči.

U sesiji "Glas žrtava" svedočilo je petoro Bošnjaka iz Foče: Ibrahim Karović, Irham Čečo, Fadil Budnjo, Hasan Balić i Alma Rikalo-Turulja.

3.4.1.2. Prijedor 1992 - van svake sumnje

Konferenciju *Prijedor 1992 - van svake sumnje* je pratilo 179 predstavnika srpskog pravosuđa, advokati, aktivisti NVO, 30 Bošnjaka iz Prijedora, kao i 50 studenata iz Niša i srednjoškolaca iz Zrenjanina.

Učesnik konferencije bila je i Ivana Dulić-Marković, potpredsednica Vlade Srbije, u tom trenutku ministarka poljoprivrede. Tokom prve sesije, zamenik glavnog istražitelja MKTJ, Bob Reid je prikazao činjenice o logorima Omarska, Keraterm i Trnopolje, o etničkom čišćenju Bošnjaka iz sela u okolini Prijedora. U drugoj i trećoj sesiji Nicholas Koumjian, bivši tužilac MKTJ je predstavio celokupan predmet Prijedor, dok je u četvrtoj sesiji, savetnik u Žalbenom veću. Micah Myers predstavio donošenje odluka u žalbenom postupku.

U sesiji "Glas žrtava" petoro žrtava Bošnjaka iz Prijedora, Nusreta Sivac, Mirsad Duratović, Teufik Kulašić, Zijad Bačić i Hidajet Horozović svedočili su o tome šta su proživeli 1992. godine, samo zato što su Muslimani.

Hidajet Horozović:

Ja ću ukratko pošto meni je malo teže o ovome pričati, već sam pustio koju suzu, ne mogu slušati, a kamoli pričati. Ja sam prije, pošto sam bio mlad deset godina (...) ali znam kako je bilo. Dva vojnika su ušla u kuću, razgovarali (...) uglavnom u uniformi, srpska vojska. Jedan od tih vojnika je odveo mater u drugu sobu, kao da ima neko oružje, navodno ima neko oružje u sobi (...) Prošlo je duže vreme, pa sam vidio po mati da nešto nije u redu, međutim ona nama djeci nije htjela reći (...) Kasnije mi je sestra rekla da je mati taj dan silovana (...) Suton je padao, bili smo svi u kući, ležali, ja, brat, sestra, mati, dvije nane, tetka i dva tečića. Začuo se pucanj, nana je izašla van da uvede konje u štalu, tu se začuo opet pucanj, tetka je za njom izašla van, opet se začuo pucanj, rafal, kratki rafal. Dva tečića su izvirili glavu kroz prozor i u tome rafal kroz prozor, dva tečića odma' ubijena (...) Mati je rekla: 'Ne pucajte, ovdje su samo žene i djeca'. Počeo je rafale po nama, ja sam osjetio samo kratak bol u nogu desnu i lijevu ruku. Šutio sam. Drugi je ušao u kuću: 'Prestani pucati'. Pali kuću.' Međutim, taj zapalio kuću, nije mogla gorjeti, izašli su van. Ja sam šutio jedno vrijeme i zvao sam mater. Nije nam se niko odazvao, šutili su, i dalje šuti. Zvao sam po drugi put, sestra me klimnula i rekla da šutim. Ja se ušutio to vrijeme. Sestra viče: 'sve ubijeno, šuti dok ne vidimo jesu li još tu'. Ležali smo jedno sat-dva vremena sa familijom mrtvom. Sestra takođe ranjena u stomak, prešli smo na drugu stolicu da previjemo, zamotamo ranu. Ujutro smo ustali, ponovo vratili se u tu sobu, vidio sam brata kako nema pola glave, sestru, nanu, svi leže mrtvi."

3.4.2. Dokumentarni film: Škorpioni - spomenar

FHP je u julu 2006. godine započeo sa pripremama za snimanje dokumentarnog filma o jedinici Škorpioni, koja je počinila ratne zločine u BiH i na Kosovu. Film će biti prikazan nakon presude Veća za ratne zločine optuženim pripadnicima jedinice za streljanje šestorice Muslimana iz Srebrenice, koja se očekuje u martu 2007.

3.4.3. Konferencije

Tokom 2006. godine FHP je učestvovao u organizovanju konferencije "Domaća suđenja za ratne zločine - preuzeti vodeću ulogu" (17-20.10.2006. u Miločeru), a seminar o izgradnji istorijskog pamćenja (20.05.2006) je samostalno organizovao

3.4.3.1. Domaća suđenja za ratne zločine - preuzeti vodeću ulogu

Konferenciju "Domaća suđenja za ratne zločine - preuzeti vodeću ulogu" su zajednički organizovali Ministarstvo pravde SAD, Kancelarija za međunarodnu pomoć, usavršavanje i profesionalnu obuku sudova, tužilaštva i policije (OPDAT) ambasade SAD u Srbiji, Kancelarija ambasadora za ratne zločine SAD i FHP. Tokom tri dana održano je osam sesija: Studije slučajeva – iskustvo i pouke iz dosadašnjeg domaćeg istraživanja, krivičnog gonjenja i suđenja za ratne zločine (Srbija, Hrvatska, Crna Gora); Studije slučajeva – iskustvo i pouke iz dosadašnjeg domaćeg istraživanja, krivičnog gonjenja i suđenja za ratne zločine (BiH, internacionalizovani sudovi na Kosovu, Makedonija); Kaznena politika za ratne zločine: zakonodavstvo i praksa; Ohrabivanje svedoka da učestvuju u krivičnom postupku; Načini da se predupredi nemogućnost krivičnog gonjenja: transfer dokaza i/ili predmeta između zemalja regiona; Nasleđe arhive MKTJ; Tranziciona pravda: značaj suđenja za ratne zločine za suočavanje sa prošlošću i za budućnost; Završna diskusija i zaključci: domaća suđenja za ratne zločine – preuzeti vodeću ulogu.

Konferenciji su pristustvovali sudije i tužioci za ratne zločine iz Srbije, BiH, Hrvatske, Kosova, Makedonije i Crne Gore, kao i predstavnici Ministarstva pravde SAD, MKTJ, ambasador SAD za ratne zločine Clint Williamson, kao i predstavnici misije OEBS-a i UNDP-a.

3.4.3.2. Seminar o istorijskom pamćenju

Na seminaru "Istorijsko pamćenje« učestvovalo je 67 učesnika, uglavnom studenti istorije, političkih nauka i prava, kao i aktivisti nevladinih organizacija. Na seminaru su obrađene tri teme: Nova prošlost – manipulacija istorijom u srpskim udžbenicima, Savremena Nemačka o svojoj prošlosti: neprekidno preispitivanje, Javni prostor i istorijsko sećanje – stvaranje i poništavanje prošlosti u Srbiji. Cilj seminara je bio da se ukaže na sličnost i razlike u procesu suočavanja s prošlošću u Nemačkoj i u Srbiji i kako se definiše kolektivni identitet jednog društva.

Panelisti su bili domaće istoričarke Olga Manojlović-Pintar i Dubravka Stojanović, kao i nemačka profesorka istorije Karola Brede. Olga Manojlović-Pintar je, prikazujući tok preimenovanja ulica u Beogradu i inicijativa za podizanje spomenika nakon 2000. godine, pokušala da objasni kako društvo pamti svoju prošlost i kako istorijsko pamćenje utiče na stvaranje istorijskog identiteta čitavog društva, dok je profesorka Dubravka Stojanović, docent na katedri za istoriju na Univerzitetu u Beogradu, na primeru školskih udžbenika pokazala da se prošlost prikazuje na politički način, bez uvažavanja činjenica.

Profesorka Karola Brede sa Geteovog instituta u Frankfurtu govorila je o razvoju odnosa prema prošlosti u Nemačkoj, ukazavši na osnovne etape procesa suočavanja sa zločinima nacista prema Jevrejima nakon II svetskog rata.

4. Regionalna saradnja

FHP i njegovi regionalni partneri, IDC i Dokumenta, u 2006. godini bili su fokusirani na planiranje i organizovanje regionalnog konsultativnog procesa u okviru civilnog društva o načinima utvrđivanja i kazivanja istine, zatim na regionalno praćenje nacionalnih suđenja, organizovanje škole za tranzicionu pravdu, profesionalno obrazovanje zaposlenih i stvaranje jedinstvenog informacionog sistema.

4.1. Regionalne konsultacije o utvrđivanju i kazivanju istine

Prvi regionalni forum o načinima utvrđivanja istine održan je 5. i 6. maja u Sarajevu, pod nazivom: *Utvrđivanje istine u post-konfliktnom periodu: Inicijative i perspektive na zapadnom Balkanu*. U raspravi je učestvovalo 120 pojedinaca iz post-jugoslovenskih država: predstavnika udruženja žrtava, veterana, izbeglica, ženskih grupa, organizacija za ljudska prava, mladih, parlamenta BiH, političkih partija, sudije i tužioci, zatim predstavnici međunarodnih organizacija za ljudska prava, međudržavnih organizacija, kao i glavna tužiteljica Haškog tribunala Carla del Ponte i sudija istog suda, Wolfgang Schomburg.

Rasprava se odvijala u okviru pet sesija: Važnost istine u prevazilaženju posledica sukoba, Kako doći do istine: modeli i mehanizmi, Uloga sudova u utvrđivanju istine, Perspektiva žrtava: konsultovanje, pristup i učešće žrtava u procesu utvrđivanja istine i Regionalni pristup utvrđivanju istine.

IDC je napravio transkript audio zapisa foruma, koji je podeljen učesnicima regionalne konsultacije umetnika, u decembru 2006. godine, a biće dat i učesnicima drugog regionalnog foruma, koji će biti organizovan početkom 2007. u Zagrebu.

4.1.2. Regionalna konsultacija umetnika

FHP je 16. decembra 2006. godine organizovao regionalnu konsultaciju sa umetnicima iz post-jugoslovenskih država, u kojoj je učestvovalo 27 umetnika: troje sa Kosova, jedan iz Slovenije, deset iz Bosne i Hercegovine, pet iz Hrvatske i sedam iz Srbije. Rasprava se odvijala u okviru tri sesije: Umetnička odgovornost, Umetnička sloboda i Novi kulturni

prostor, u okviru kojih su učesnici iznosili svoje viđenje o načinima za utvrđivanje istine i oblikovanje prošlosti.

FHP je do kraja 2006. godine pripremio transkript rasprave umetnika, koji će biti podeljen učesnicima regionalnog foruma u Zagrebu.

4.2. Regionalni projekti

4.2.1. Praćenje suđenja za ratne zločine

Regionalni tim za praćenje suđenja za ratne zločine u Srbiji, Hrvatskoj i u BiH je formiran u januaru 2005. godine i čine ga monitori FHP-a, IDC-a, Dokumente i Centra za mir, nenasilje i ljudska prava, iz Osijeka [jedan od osnivača Dokumente].

Regionalni tim je 2006. godine pratio deset suđenja za ratne zločine (pet suđenja u Hrvatskoj, dva suđenja u Srbiji i tri suđenja u BiH). Posmatrači su sačinili izveštaje sa 122 gavnata pretresa. Svi izveštaji se nalaze na veb stranicama organizacija koje učestvuju u praćenju suđenja. Krajem godine, Centar za mir, nenasilje i ljudska prava je objavio izveštaj o praćenju suđenja, na nacionalnom i regionalnom nivou.

4.2.1.1. Slučaj Lora

Ponovljeno suđenje optuženim vojnim policajcima Republike Hrvatske za ratne zločine prema ratnim zarobljenicima u vojnom zatvoru "Lora", u Splitu, odvijalo se pred Županijskim sudom u Splitu. Tokom januara i februara regionalni tim je pratio 10 glavnih rasprava. Pretresno veće je 2. 02. 2006. godine objavilo presudu kojom su svi okrivljeni oglašeni krivim i osuđeni na zatvorske kazne u rasponu od šest do osam godina. Pretresno veće je utvrdilo da su okrivljeni kao pripadnici 72. bojne vojne policije zajedno sa neutvrđenim osobama učestvovali u izvršenju krivičnog dela i da su odgovorni za zlostavljanje zarobljenih civila. Od posledica zlostavljanja su umrli, Nenad Knežević i Gojko Bulović. Povodom presude FHP je organizovao konferenciju za štampu u Beogradu, na kojoj su govorili bivši logoraši, koji su svedočili pred Županijskim sudom u Rijeci. Bilo je to prvi put da su svedoci Srbi rekli da su hrvatske sudije bile objektivne i profesionalne i da su se tokom svedočenja srpskih žrtava brinule o njihovom dostojanstvu.

4.2.1.2. Mikluševci

Pred Županijskim sudom u Vukovaru (Hrvatska) se sudi 25-orici optuženih (18 u odsustvu) za ratni zločin nad rusinskim civilima iz sela Mikluševci, u 1991. godini. U 2006. održanao je sedam glavnih pretresa. Tokom ovog perioda jedan od optuženih, Milan Stanković, koji se branio sa slobode, pobjegao je iz Hrvatske, pa je sud doneo rešenje da mu se sudi u odsustvu. Optuženi Živan Ćirić je u ovom periodu preminuo, tako da je u odnosu na njega postupak obustavljen.

4.2.1.3. Slučaj Lovas

Suđenje za zločin nad hrvatskim civilima u Lovasu, u periodu od 1. avgusta do 13. septembra 1991. godine, vodi se takođe pred Županijskim sudom u Vukovaru. Optuženi su Ljuban Devetak i još 17 Srba, koji se terete za prisiljavanje hrvatskih civila da se kreću kroz minsko polje kojom prilikom je stradalo desetak ljudi.. Većini optuženih se sudi u odsustvu. U toku 2006. godine održano je pet glavnih pretresa.

4.2.1.4. Slučaj Baranja/Alaica

Optužnicom Županijskog državnog odvjetništva u Osijeku optuženi Nikola Alaica, Mile Bekić, Drago Karagača, Petar Mamula, Milan Prusac i Sreto Jovandić terete se da su u periodu od avgusta 1991. do septembra 1995. godine, u Baranji, "kao učesnici oružane pobune lokalnog srpskog stanovništva ... organizovali odmetničke i paravojne snage", te da su bezrazložno hapsili i ispitivali nesrpsko civilno stanovništvo, da su civile psihički i fizički zlostavljali, nezakonito pretresali njihove kuće, oduzimali imovinu, zastrašivali i na drugi način nehumano postupali, čime su počinili ratni zločin protiv civilnog stanovništva. Nakon što je Pretresno veće Županijskog suda u Osijeku sve optužene oglasilo krivima, Vrhovni sud Hrvatske je 7. maja 2003. godine ukinuo presudu i predmet vratio na ponovno suđenje. Od februara 2006. godine održano je 10 glavnih pretresa. 8. maja 2006. godine izreklo presudu kojom se optuženi Nikola Alaica, Mile Bekić, Drago Karagača, Milan Prusac i Sreto Jovandić oslobađaju svih optužbi, dok se optuženi Petar Mamula oglašava krivim i osuđuje na kaznu zatvora u trajanju od 4 godine i 10 meseci.

4.2.1.5. Slučaj Koranski most

Treće ponovljeno suđenje Mihailu Hrastovu, pripadniku Posebne jedinice policije, Policijske uprave Karlovac, za ubistvo rezervista JNA Jovana Stipića, Bože Kozline, Nebojše Popovića, Milića Savića, Milenka Lukača, Nikole Babića, Slobodana Milovanovića, Svetozara Gojkovića, Miloša Srdića, Zorana Komadinu, Milu Babića, Vase Bižića i Mila Peuraču, kao i za ranjavanje Duška Brkića, odvijalo se pred Županijskim sudom u Karlovcu. U toku 2006. godine održano je sedam glavnih rasprava. Optuženi se brani sa slobode.

4.2.1.6. Ovčara – Radak

Optuženom Saši Radak se sudi pred Većem za ratne zločine u Beogradu da je zajedno sa pripadnicima Teritorijalne odbrane Vukovara i sa pripadnicima dobrovoljačke jedinice 'Leva supoderica', na poljoprivrednom dobru 'Ovčara' kraj Vukovara, ušestvovao u izvršenju ratnog zločina prema hrvatskim zarobljenicima.

Od januara 2006. godine održano je šest glavnih pretresa. 6. septembra 2006. godine Veće za ratne zločine Okružnog suda u Beogradu osudilo je Sašu Radak i izreklo mu kaznu zatvora u trajanju od 20 godina.

4.2.1.7. Boban Šimšić

Regionalni tim je pratio pet suđenja pred Odjelom za ratne zločine Državnog suda BiH. Tim je pratio suđenje bosanskom Srbinu Bobanu Šimšiću za ratni zločin prema bošnjačkim civilima u Višegradu, u periodu od aprila do jula 1992. godine. Do izricanja presude, 11. jula, tim je pratio deset glavnih arsprava, koliko je ukupno i održano. Izveštaji sa suđenja su postavljeni na veb stranice organizacija koje učestvuju u praćenju.

4.2.1.8. Dragoje Paunović

Regionalni tim je u 2006. godini, pred Odjelom za ratne zločine suda BiH, pratio suđenje bosanskom Srbinu Dragoju Paunoviću. 26. maja 2006. godine sud je doneo presudu kojom je Dragoja Paunovića osudilo na 20 godina zatvora. Presudom je utvrđeno da je Dragoje Paunović kriv, jer je u vreme "sistematičnog napada vojske i policije takozvane Srpske Republike Bosne i Hercegovine i paravojnih formacija pod vodstvom SDS-a, usmernog protiv bošnjačkog stanovništva na području Rogatice i regije istočna Bosna, u periodu od maja do septembra 1992. godine naređivao i činio progon civila na političkoj, nacionalnoj, etničkoj, kulturnoj i verskoj osnovi". U presudi se navodi da je Paunović 15. avgusta 1992. godine naredio i lično učestvovao u streljanju 27 civila u selu Duljevac, opština Rogatica.

4.2.1.9. Kravice

Pred Pretresnim većem Odjela za ratne zločine Državnog suda BiH je 9. maja 2006. godine počelo suđenje jedanaestorici pripadnika specijalne policije II odreda Šeković (Skelani) i Vojske Republike Srpske, za streljanje preko hiljadu muslimanskih zarobljenika u zemljoradničkoj zadruzi "Kravice". Ovo je prvi postupak za krivično delo genocida pred Državnim sudom Bosne i Hercegovine. Do kraja decembra 2006. godine održano je i praćeno 59 glavnih pretresa.

4.3. Trening za sprovođenje popisa žrtava

Regionalne partnerske organizacije saglasne su da samo precizna evidencija o žrtvama, poimenično organizovana, onemogućava političke zloupotrebe i manipulacije brojem žrtava. U vezi sa tim, a polazeći od toga da IDC završava popis žrtava u oružanim sukobima u BiH, dogovoreno je da ta organizacija vodi trening istraživača partnerskih organizacija za njihovo osposobljavanje da organizuju popis žrtava u Srbiji, Crnoj Gori, na Kosovu i u Hrvatskoj.

IDC je organizovao trening u Sarajevu od 1. do 5.12.2006. godine, na kojem je učestvovalo 40 istraživača iz sve tri partnerske organizacije: iz FHP je bilo devetoro istraživača i analitičara Baze podataka o ratnim zločinima i istraživača na projektu **Popis ubijenih i nestalih na Kosovu: januar 1998 – decembar 2000**, devetoro predstavnika Dokumenta i 22 predstavnika IDC. Na treningu su istraživači IDC bili predavači, koju su predstavili svoj projekat i metod prikupljanja podataka, obrade i analize.

4.4. Trening za stvaranje usmene istorije

Od 22. do 26. 10. 2006. godine IDC je u Sarajevu organizovao trening usmene istorije za istraživače IDC, FHP i Dokumente kako bi ih upoznao sa različitim metodama dokumentovanja zločina koji se koriste u društvima nakon oružanih sukoba.. Tokom treninga je posebna pažnja posvećena metodologiji usmene istorije i kakve psihološke i traumatske posledice ostavljaju oružani sukobi na preživelim žrtvama, a što je moguće dokumentovati primenjivanjem metode usmene istorije.

Na treningu su predavači bili vodeći svetski eksperti koji su primenjivali metodu usmene istorije i o njoj predaju na univerzitetima širom sveta: Selma Leydesdorff sa Univerziteta u Amsterdamu, Alexandro Portelli sa Univerziteta u Rimu, Alesandro von Plato sa Univerziteta Fernuniversitate Hagen i Mary Chamberlain sa Brooks University, Oxford.

4.5. Stvaranje jedinstvenog Informacionog sistema

Cilj projekta je da se napravi kompatibilna baza podataka i da se formira jedinstveni informacioni sistem u sva tri centra, koji će da omogući razmenu informacija i jedinstven način postupanja i upravljanja sa podacima i informacijama. da sve tri partnerske organizacije.

Ekspertski tim za izgradnju informacionog sistema formiran je u septembru 2006. godine. Članovi tima, iz sva tri centra, su do kraja decembra održali četiri regionalna sastanka, u Beogradu (22-24.09.2006), Osijeku (9.11.2006) i Sarajevu (1-5.12.2006). Na ovim sastancima i putem dodatnih komunikacija telefonom i emailom, sva tri centra su se saglasili o idejnom projektu informacionog sistema.

4.6. Obrazovanje o tranzicionoj pravdi

FHP je u 2006. godini organizovao drugu letnju školu o tranzicionoj pravdi. Od 24. do 28. jula 2006. godine na Paliću u Srbiji, 35 studenata iz Srbije (10), Hrvatske (10), BiH (10), sa Kosova tri i dvoje studenata iz Britanije je pratilo predavanja međunarodnih i regionalnih stručnjaka za tranzicionu pravdu i praktičara, i učestvovalo u diskusijio o iskustvima post-jugoslovenskih društava u suočavanju sa prošlošću. Ukupno 15 predavača⁵ je predavalo o sledećim temama: mehanizmi i istorija tranzicione pravde, međunarodna pravda i međunarodno krivično pravo, Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju, suđenja za ratne zločine u bivšoj Jugoslaviji, istorijska pravda, inicijative mladih u regionu i reparacije, restorativna i simbolična pravda na zapadnom Balkanu.

⁵ Iavor Rangelov, student doktirskih studija na London School of Economics, Mark Freeman iz Međunarodnog centra za tranzicionu pravdu, Rutí Teitel sa New York Law School, Gerry Simpson sa London School of Economics, Natasa Kandić, izvršna direktorka FHP, Vesna Terselič, predsednica Dokumente, Dragoljub Todorović, advokat FHP, Marijana Toma sa University of Cape Town, Tvrtko Jakovina sa Univerziteta u Zagrebu, Alexandra Milenov iz kancelarije ICTY u Beogradu, Ivan Stojanović iz Inicijative mladih za ljudska prava, NVO iz Beograda, Goran Miletic iz Dokumente, Erin Mosely and Huma Haider, studenti postdiplomskih studija sa London School of Economics, Carla Fertsman iz REDRESS – London i Robert Howse sa University of Michigan Law School.

Podrška donatora

FHP je imao institucionalnu podršku od Instituta za otvoreno društvo i Mot fondacije. U oktobru 2006. i fondacija OAK je odobrila institucionalni grant. Pojedinačne projekte pomogli su: Evropska komisija, Udruženje Fehmi Agani, Balkanski fond za demokratiju, fondacija Freedom House, fondacija CCFD, Fond za otvoreno društvo (Srbija), fondacija King Baudouin, fondacija KIOS, fondacija Nacionalna zadužbina za demokratiju (NED), misija OEBS-a u Srbiji, Američki institut za mir (USIP) i agencije za međunadroni razvoj Austrije, Danske, Nemačke, Švajcarske, Velike Britanije i SAD.

